T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ORTAOKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Ferda ÖZ

16920007

Danışman
Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Diyarbakır 2019

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ORTAOKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KÜLTÜRÜ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR İNCELEME: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

Ferda ÖZ

16920007

Danışman

Doç. Dr. Naciye YILDIZ

Diyarbakır 2019

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Ortaokullarda İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Örneği adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

04/ 10/ 2019

Ferda ÖZ

T.C

DİCLE UNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DİYARBAKIR

Ferda ÖZ tarafından yapılan "Ortaokullarda İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Diyarbakır Örneği" konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Ünvanı	Adı Soyadı
Başkan: Prof. Dr.	Rüstem ERKAN
Üye : Doç. Dr.	Naciye YILDIZ
Üye : Dr. Öğr. Üyesi	Gülreyhan ŞUTANRIKULU

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 04/ 10/ 2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../20

Prof. Dr. Nazım HASIRCI

ENSTİTÜ MÜDÜR V.

(MÜHÜR)

ÖN SÖZ

Okullar; çocukların sosyalleştiği, bilgi, beceri, tutum-davranış kazandıkları, onları her açıdan hayata hazırlayan önemli kurumlardır. Çocuğun hayatında önemli bir yere sahip olan okullar, çocuklar için sağlıklı ve güvenlikli ortamlar olmalıdır. Buna rağmen okullarda kazalar yaşanmaktadır. Bu kazalar çocukların yaşadığı kazaların büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Okullarda alınacak güvenlik önlemleri ve öğrencilere güvenlik kültürünün kazandırılması kazaların yaşanmamasında büyük etkiye sahip olacaktır. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliğinin toplumsal yaşamdaki önemi göz ardı edilememelidir.

Bu tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde iş sağlığı ve güvenliği kavramları ele alınmış, iş sağlığının önemine değinilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin dünyada ve Osmanlıdan başlayarak Türkiye'deki tarihsel gelişimi ele alınmıştır. İş sağlığı ve güvenliğindeki öneminden dolayı güvenlik kültürüne değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının okullarda neden yer aldığına, okul-iş sağlığı ve güvenliği ilişkine, dünyada ve Avrupa'da okullardaki iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına ve okul kazalarına değinilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, iş sağlığı ve güvenliğine dair uluslararası ve ulusal mevzuatlar ele alınmıştır. Okullar için hazırlanan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili genelgelere değinilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, evren ve örneklemi, varsayımları ve hipotezleri ele alınmıştır. Tezin dördüncü bölümünün ikinci kısmında, araştırmanın bulguları değerlendirilmiş, verilerin tabloları oluşturulmuştur. Tezin son bölümde, sonuçlar değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Araştırma konumun belirlenmesinde ve tezimin tüm aşamalarında bana sağladığı katkılardan ve yardımlarından ötürü tez danışmanım Doc. Dr. Naciye Yıldız'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tezimin yazım ve alan araştırması aşamasında, maddi ve manevi olarak hiçbir desteği benden esirgemeyen başta annem olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Ferda ÖZ

Diyarbakır-2019

ÖZET

Bu tez çalışmasında okullarda iş sağlığı ve güvenliği konusu Diyarbakır örneğinde ele alınmıştır. Okullarda iş sağlığı ve güvenliği, öğrencilerin yaşadıkları kazalar, öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği hakkındaki tutum-davranışları incelenmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin, kaza ve hastalıklardan korunmada taşıdığı önem tartışılmazdır. İş sağlığı ve güvenliği, çocukların okullarda karşılaştıkları tehlikeler, yaşadıkları kazalar sonucu okullarda uygulanmaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişmelere rağmen okul kazalarının halen meydana geliyor olması, konunun önemini göstermektedir.

Okullardaki iş sağlığı ve güvenliği konusunu ele alırken, öğrencilerin bu konudaki görüşleri değerlendirilmiştir Araştırmanın yöntemi, tanımlayıcı tipte bir araştırma olup, araştırmada nicel araştırma tekniklerinden, anket tekniği uygulanmıştır. Anket çalışması Diyarbakır İli'ndeki ortaokul düzeyindeki öğrencilerle yapılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre okullarda uygulanan iş sağlığı ve güvenliği önlemleri yetersizdir. Okul ve okul çevresi çocuklar için her türlü koruyucu önlemin alındığı güvenli ortamlar olmalıdır. Çocuklar kaza ve güvenlik kavramlarını bilmemektedir. İş sağlığı ve güvenliğine dair materyaller okullarda bulunmamakta ve öğrenciler bunların anlamlarını bilmemektedir. İş sağlığı ve güvenliği bilincinin artırılması ve güvenlik kültürünün oluşturulması gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliğinde eğitimin önemi göz ardı edilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin okullarda ders olarak müfredatta yer alması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler

Okul, iş sağlığı ve güvenliği, kaza, çocuk, güvenlik kültürü

ABSTRACT

In this study occupational health and safety at schools is discussed in the example of Diyarbakır province in Turkey. Occupational health and safety at schools, accidents students experienced and their attitude and behaviours about occupational health and safety are examined. It is indisputable that occupational health and safety has a place in being protected from ailments and accidents. Occupational health and safety is started to be applied at schools as a result of students' facing dangers and having accidents. That they still take place indicates the significance of the topic. That is the most significant reason why this topic is chosen as a research object.

When occupational health and safety is tackled, students' views regarding this topic are appraised. The method of this research is descriptive study and questionnaire technique, that used one of the quantitative research, is conducted The questionnaire study is conducted the students studying at secondary school in Diyarbakır province.

According to the data that are acquired, the occupational health and safety precautions applied at schools are insufficient. School and school environment should be secure places where every sort of protective measures taken for children. Children do not know the term of accident and safety. Equipment related to occupational health and safety does not exist at schools and students do not know what it means. It is necessary to raise the awareness and to form the culture of occupational health and safety. The significance of the education of occupational health and safety is disregarded. Occupational health and safety should be in school curricula as a lesson.

Keywords

School, occupational health and safe, accident, child, safety culture

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ I

ÖZET III

ABSTRACT IV

İÇİNDEKİLER V

TABLO LİSTESİ IIX

KISALTMALAR X

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU 4

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI 4

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 5

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 6

1.5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ 6

1.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ 6

1.7. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI 7

1.8. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ 8

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN TANIMI VE KAPSAMI 9

2.2. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ 12

2.3. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ 12

2.3.1. Dünya'da İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi 12

2.3.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem 12

2.3.1.2. Sanayi Devrimi Sonrası Dönem 14

2.3.2. Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi 16

2.3.2.1. Osmanlı'da İş Sağlığı Ve Güvenliği 16

2.3.2.2. Cumhuriyet Döneminde İş Sağlığı Ve Güvenliği 17

2.4. GÜVENLİK KÜLTÜRÜ 18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

3.1. OKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI 21

3.1.1. Dünyadaki Uygulamalar 21

3.1.2. Türkiye'deki Uygulamalar 23

3.2. OKULLARDA YAŞANILAN KAZALAR 25

3.3. OKULLARDA VERİLECEK OLAN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİNİN ÖNEMİ 28

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ MEVZUAT

4.1. ULUSLARARASI MEVZUAT 30

4.1.1. Birleşmiş Milletler (BM) 30

4.1.2. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 31

4.1.3. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 32

4.1.4. Avrupa Birliği (AB) 32

4.2. ULUSAL MEVZUAT 34

4.2.1. Osmanlı Mevzuatı 35

4.2.2. Cumhuriyet Dönemi 36

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.1. CİNSİYET, YAŞ VE DEVAM EDİLEN SINIF DAĞILIMI 44

5.2. AİLEYE İLİŞKİN VERİLER 45

5.3. OKULLARDA YAŞANAN KAZALAR 46

5.4. KAZALARDAN SONRA SERGİLENEN DAVRANIŞLAR 50

5.5. OKULDA KAZA SONRASI ALINAN ÖNLEMLER 52

5.6. OKULDA GÜVENLİK ÖNLEMİ 53

5.7. OKULA ULAŞIMDA KAZALAR 59

5.8. OKULLARDA YAŞANILAN KAZALAR İLE İLGİLİ Kİ-KARE TESTLERİ 61

SONUÇ VE DEĞERELENDİRME 65

KAYNAKÇA 70

EKLER 75

EK 1: 76

DİYARBAKIR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZNİ 76

EK 2:OKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE DAİR 77

ANKET FORMU 77

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı 44
Tablo 2: Yaş Dağılımı 44
Tablo 3: Devam Edilen Sınıf 45
Tablo 4: Annelerin Eğitim Durumu 45
Tablo 5: Babaların Eğitim Durumu 46
Tablo 6: Okulda Kaza Geçirme Durumu 46
Tablo 7: Geçirilen Kaza Sayısı 47
Tablo 8: Geçirilen Kaza Türü 47
Tablo 9: Arkadaşlarla Kavga 48
Tablo 10: Öğrenciler Arası Çıkan Kavgalarda Yaralanma Durumu 49
Tablo 11: Öğrenciler Arası Çıkan Kavgalarda Yaralanma Çeşidi 49
Tablo 12: Kaza Geçirildiğinde İlk Yardım Alma Durumu 50
Tablo 13: Kaza Sebebiyle Hastaneye Gitme 50
Tablo 14: Ailelerin Kaza İle İlgili Uyarması 51
Tablo 15: Arkadaşın Kaza Geçirmesi Halinde Gösterilecek Davranış 51
Tablo 16: Okulda Kaza Sonrası Önlem Alınma Durumu 52
Tablo 17: Alınan Önlem Türü 52
Tablo 18: Okulda Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması 53
Tablo 19: Okulda Yabancılara Karşı Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması 54
Tablo 20: Kazadan Korunma Konusunda Bilgilendirilme Durumu 54
Tablo 21: Nöbet Tutulduğunda Görev Hakkında Bilgilendirilme Durumu 55
Tablo 22: Nöbet Tutulduğunda Kaza Yaşanması Halinde Gösterilecek Davranış 55
Tablo 23: Acil Bir Durum Anında Yapılacaklar 56
Tablo 24: Okul Acil Çıkış Bilgisi 56
Tablo 25: Okulda İş Sağlığı İle İlgili Donanım Durumu 57
Tablo 26: İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Donanımları Tanıma Ve Anlama Durumu 57
Tablo 27: Okulda Kendini Güvende Hissetme Durumu 57
Tablo 28: İş Sağlığı Ve Güvenliği Dersi Var Olma Durumu 58
Tablo 29: İş Sağlığı Ve Güvenliği Dersi Olmalı Mı? 58
Tablo 30: Okulda İş Sağlığı Ve Güvenliği İle İlgili Seminer, Panel Düzenlenmesi Durumu 59
Tablo 31: Ulaşım Türü 59
Tablo 32: Okula Gelirken Trafik Kazası Yaşama 59
Tablo 33: Okula Gelirken Yaşanan Trafik Kazalarının Nedenleri 60
Tablo 34: Okullarda Yaşanılan Kazalar ile Kazadan Korunma Konusunda Bilgilendirilme Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki-Kare Testi Tablosu 61
Tablo 35: Okullarda Yaşanılan Kazalar ile Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması Arasındaki İlişkiyi Gösteren "Ki-Kare Testi" 63

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö	Milattan Önce
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Sosyolojik açıdan bakıldığında, okullar toplumun temel kurumlarından biri, Parsons'a göre ise bir toplumun alt sistemi olarak ifade edilmektedir. Okullar dünyadaki her toplumda eğitim veren kurumlardır. Gelişmiş toplumlar açısından okulların güvenli olması toplumsal açıdan da önem taşıyan bir konudur. Bu nedenle okullardaki güvenlik toplum için önemli ve gereklidir.

Güvenli alanlar olması gereken okullarda kazalar yaşanmaktadır. Kaza, yanlış davranışların ve ihmallerin sonucu olarak ortaya çıkabilecek, can kayıplarına neden olabilecek önlenebilir ya da kontrol edilebilir olaylardır. Bedensel, zihinsel ve sosyal olarak henüz gelişimlerini tamamlamamış olduklarından çocuklar korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Çocuğun kendini koruyamaması ve güvenlik önlemlerinin yeterli düzeyde sağlanamamasından ötürü kazalar ve yaralanmalar yaşanmaktadır. Her tür güvenlik önleminin alındığı bir alan olması gereken okullarda çocukların tehlike ve risklere maruz kalması sonucu kazaların yaşanması okullarda güvenliğin sağlanamadığını işaret etmektedir. Okul ve kaza kavramlarının bir arada olması, toplumsal bir sorun olan "okul kazalarını" göstermektedir.

Yaşanan okul kazaları sadece çocuğu ve ailesini etkilememektedir. Bu kazalar sonucu; okula karşı güvensizlik, çocuğun akademik olarak başarısızlığa uğraması, eğitim kalitesinin düşmesi, çocukların sosyal çevre içinde kendilerini güvende hissetmemeleri ve toplumsal yaşamdan kopmaları gibi sorunlara neden olmaktadır.

Çalışma yaşamında meydana gelen kaza ve hastalıkların önlenmesi için yapılan çalışmalar ve oluşturulan mevzuat sonucu hazırlanan 6331 sayılı ilk İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda iş sağlığı ve güvenliğinin toplumun geneli için olması gerektiği belirtilmiştir. Okul kazaları çocukların yaşadığı kazalar sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır. Okullarda yaşanan kazalar neticesinde oluşan toplumsal tepkiler sonucu 6331 sayılı Kanun'a dayandırılarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu genelgelerle iş sağlığı ve güvenliği okullarda da uygulanmaya başlanmıştır. Meydana gelen kaza ve yaralanmalardan hem okul personelinin hem de öğrencilerin korunması ve bunun sağlanabilmesi için de gereken tüm koruyucu önlemlerin alınması amaçlanmaktadır. Böylece okulların sağlıklı ve güvenli ortamlar haline gelmesi,

öğrencilerin güvenle eğitim alması amaçlanmaktadır. Okul kazalarının ve bu kazalar sonucu yaşanan ölümlerin önlenebilmesi amacıyla iş sağlığı ve güvenliğinin okullarda uygulanmasına rağmen okullarda kazalar ve ölümler yaşanmaya devam etmektedir.

İş sağlığı ve güvenliğine dair uygulamaların mevzuatta ayrıntılı bir şekilde ele alınmasına karşın, kazaların yaşanmaması için büyük öneme sahip olan güvenlik bilincinin oluşturulmasına dair gereken çaba gösterilmemektedir. Yaşamın her anında karşılaşılabilecek olan tehlikeli durumlardan korunmak amacıyla toplumsal kültürün bir parçası haline getirilmiş bir güvenlik kültürüne sahip olmak oldukça önem taşımaktadır (Çiftçi, 2016: 20).

Sosyolojik bakış açısı, iş sağlığı ve güvenliğinde asıl olarak kişilerin davranış, tutum ve kültürlerine ilişkin konular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan ele alındığında okul kazalarının yaşanmasının nedeni güvenlik kültürünün eksikliğidir. Dünya genelinde yaşanan kazaların nedenleri araştırıldığında, kazaların %90'ı insanların tehlikeli tutum ve davranışları neticesinde, %10'u ise yeterli güvenlik önleminin alınmamasından ötürü meydana geldiği belirtilmiştir. Güvensiz davranışların sergilenmesi kişinin güvenlik bilincine sahip olmadığını, bunun da güvenlik kültürünün eksikliğinden kaynaklandığını göstermektedir. Güvenlik kültürünün oluşturulması ve bu kültürün topluma kazandırılmasında eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma okul kazalarının, alınan güvenlik önlemlerinin yetersiz olduğu ve öğrencilerin güvenlik kültürüne sahip olmadığı varsayımına dayanmaktadır. Ülkemizdeki okullarda meydana gelen kazalar ve öğrencilerin karşılaştığı tehlikeler bu kurumlardaki iş sağlığı ve güvenliğini daha önemi hale getirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, okullardaki iş sağlığı ve güvenliğini Diyarbakır örneğinde incelemektir. Çalışma ile Diyarbakır İli'ndeki öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, çalışmanın genel amacı doğrultusunda öğrencilerin, iş sağlığı ve güvenliği bilgisi, güvenlik kültürüne yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik sorulara yanıt aranmıştır. Çalışma, ilimizdeki okullarda iş sağlığı ve güvenliği açısından uygulamaları, yaşanılan kaza ve tehlikeleri, kurumsal yapılanmayı ve çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma öğrencilere iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalık yaratmak, kültür oluşturmak, bu sorunlara çözüm bulmak için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu durum çalışmanın özgün yanını oluşturmakta ve bu konuda katkı sağlaması umulmaktadır.

Bu tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde iş sağlığı ve güvenliği kavramları ele alınmış, iş sağlığının önemine değinilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin dünyada ve ülkemizdeki tarihsel gelişimi ele alınmıştır. İş sağlığı ve güvenliğindeki öneminden dolayı güvenlik kültürüne değinilmiştir.

Tezin ikinci bölümünde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının okullarda neden yer aldığına, okul-iş sağlığı ve güvenliği ilişkine, dünyada ve Avrupa'da okullardaki iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına ve okul kazalarına değinilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, iş sağlığı ve güvenliğine dair uluslararası ve ulusal mevzuatlar ele alınmıştır. Okullar için hazırlanan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili genelgelere değinilmiştir.

Tezin dördüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, evren ve örneklemi, varsayımları ve hipotezleri ele alınmıştır. Araştırmanın yöntemi, tanımlayıcı tipte bir araştırma olup, araştırmada nicel araştırma tekniklerinden, anket tekniği uygulanmıştır. Diyarbakır İli'ndeki ortaokul düzeyindeki öğrencilerle anket çalışması yapılmıştır. Tezin dördüncü bölümünün ikinci kısmında, araştırmanın bulguları değerlendirilmiş, verilerin tabloları oluşturulmuştur. Tezin son bölümde, sonuçlar değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın metodolojik çerçevesi ele alınacaktır. Araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, metodolojisi, evren, örneklem, varsayım ve hipotezlerine ilişkin bilgiler verilecektir.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu, okullarda iş sağlığı ve güvenliğinin incelenmesidir. İş sağlığı ve güvenliğinin, kaza ve hastalıklardan korunmada taşıdığı önem tartışılmazdır. Kişilerin; fiziksel, ruhsal, sosyal sağlıklarını ve güvenliklerini korumayı amaçlar. Alınan koruyucu ve önleyici önlemler ile çalışma ortamlarında riskler tespit edilip, tehlikeler minimum seviyeye getirilmeye çalışılmaktadır. Okullarda çocukların karşılaştıkları tehlikeler, yaşadıkları kazalar sonucu iş sağlığı ve güvenliğinin okullarda uygulanması, tüm bu gelişmelere rağmen okul kazalarının halen yaşanmaya devam etmesi, konunun araştırma konusu olarak seçilmesinin nedenidir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, okullardaki iş sağlığı ve güvenliğini Diyarbakır örneğinde incelemektir. Çalışma ile Diyarbakır İli'ndeki öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, çalışmanın genel amacı doğrultusunda öğrencilerin, iş sağlığı ve güvenliği bilgisi, güvenlik kültürüne yönelik bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik sorulara yanıt aranmıştır. Çalışma, ilimizdeki okullarda iş sağlığı ve güvenliği açısından uygulamaları, yaşanılan kaza ve tehlikeleri, kurumsal yapılanmayı ve çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İş sağlığı ve güvenliği, kaza ve hastalıklardan korunmak için alınan koruyucu ve önleyici önlemler ile sadece işyerlerinde değil, kazanın yaşanabileceği her tür ortamda uygulanmalıdır. Okullar; okul personelinin, öğretmenlerin çalışma alanı olabilir ama bu kurumlarda eğitim ve öğretim gören milyonlarca çocuk yaşanabilecek kazalardan en çok etkilenen kişiler olmaktadır. Okul kazaları, çocukların yaşadığı en sık kazalardandır. Kazaların yaşanmaması için yapılan risk tespitleri, alınan koruyucu ve önleyici önlemlerin iş kazalarının oranında azalma sağlaması, iş sağlığı ve güvenliğinin okullarda neden uygulanması gerektiğini göstermektedir. Çocuğun yaşayacağı kaza sadece kendisini değil, ailesini, hatta yaşayacağı kazanın şiddetine göre tüm yaşamını etkilemektedir. Bir toplumda sağlık ve güvenlikten yoksun bırakılan çocukların olması o toplumun, ileride gelişip kalkınmasında büyük engellerin olacağının da işaretidir. Toplumun önemli bir parçası olan çocuklar, toplumun geleceğidir. İş sağlığı ve güvenliğinde eğitimin ve bilginin önemi tartışılamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalar, iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin küçük yaşlarda edinilmesinin önemini göstermektedir. Bu nedenle; çocuklara sağlanacak güvenli bir ortam önemli olmakla birlikte, kazalara karşı güvenlik bilinci ve kültürüne sahip olan çocukların yetiştirilmesi de gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının okullarda başlatılması, okulların ve okul çevresinin fiziki olarak uygun hale getirilmesini sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliğini ve bu alana ait kavramları bilmesine, güvenlik kültürü kazanmalarına olanak sağlayacaktır. Güvenlik kültürüne sahip olmak demek yalnızca okul ortamında güvende kalabilmek anlamına gelmemektedir. İleriki zamanlarda çalışma hayatına dâhil olduklarında sahip oldukları güvenlik kültürü sayesinde güvenli davranışlarda bulunacak, verilecek olan gerek teknik eğitim gerekse iş sağlığı ve güvenliğine yönelik eğitimleri daha kolay öğrenip, iş yaşamlarında uygulayıp, güvenli davranışlarda bulunacaklardır. Böylece çalışma hayatına dâhil olduklarında yaşanacak iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunmalarında da önemli etkiye sahip olacaktır. Ülkemizde halen iş sağlığı ve güvenliği dersinin müfredatta yer almaması en büyük eksikliklerden biridir. Bu çalışma öğrencilere iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalık yaratmak, kültür oluşturmak, bu sorunlara çözüm bulmak için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu

durum çalışmanın özgün yanını oluşturmakta ve çalışmanın bu konuda katkı sağlaması umulmaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma evreninin büyüklüğünden dolayı, tüm okulların araştırmaya dâhil edilememesi, çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu nedenle evren içerisinden bir ortaokul ve bu okulunda belirli sınıfları araştırmanın örneklemi olarak seçilmiştir.

1.5. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmayla, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili okullarda yaşanılan kaza, güvenlik sorunu, güvenlik önlemlerine yönelik öğrencilerin davranış ve bilgilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden, anket tekniği uygulanmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma, Diyarbakır İli'ndeki 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır. Diyarbakır İli'ndeki okullarda iş sağlığı ve güvenliği ile ilgilidir. Araştırma evreninin büyüklüğünden dolayı, evrenin tamamına ulaşmanın, hem maddi olarak, hem de zaman açısından birçok zorluğu bulunmaktadır. Evrenin tamamı ile anket yapmanın zorluğu göz önüne alındığında, bu kitlenin içinden örneklem seçimi kaçınılmaz olmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan anket uygulanmıştır. Araştırmanın sınırlılıklarından dolayı, araştırmaya tüm okullar alınamayacağından, belli bir okul ve bu okulun belirli sınıfları seçilmiştir. Araştırmanın evreni, 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin bulunduğu toplam 800 öğrencinin eğitim aldığı bir ortaokuldur. Seçilen sınıflardan, çalışmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerle anket çalışması yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anketler, her sınıftan ikişer şube seçilmek üzere, bu şubelerde bulunan öğrencilere uygulanmıştır. Toplam 200 öğrencinin katılımı ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

40 sorudan oluşan anket formu, öğrencilerin anlaması açısından kolay, anlaşılır ifadelerden oluşmaktadır. Öğrencilerin güvenlik kültürüne sahip olup olmadıkları, kaza durumu ve okullardaki iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları hakkında öğrencilerin bilgi düzeyini belirlemeyi amaçlayan bir anket formundan oluşmaktadır. Anket soruları MEB'in yayınlamış olduğu genelgelerdeki iş sağlığı ve güvenliğine dair hedefleri çerçevesinde hazırlanmıştır. Anketin ilk 12 sorusu öğrenciler ile ilgili yaş, cinsiyet, devam ettikleri sınıf, aile yapısı, kardeş sayıları, gelir, ebeveynlerinin yaş ve eğitim durumlarını içeren demografik bilgilerden oluşmaktadır. Kalan 28 soru ise okullarda uygulanan iş sağlığı ve güvenliği ve güvenlik kültürüne dair öğrencilerin bilgilerini, tutum ve davranışlarını değerlendirmeye yöneliktir. Soruların bir kısmı seçmeli, bir kısmı da kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Ancak anketlerin 40 tanesi kullanılamaz bir halde olduğundan, değerlendirilmeye dâhil edilememiştir. Hatalı doldurulmuş veya kullanılamayacak kadar yetersiz bilgi içerenler çıkarıldıktan sonra kalan 160 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16.0 ile analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik bilgilerinin ve öğrencilerin kaza, iş sağlığı ve güvenliğine dair bilgi, davranışlarına yönelik verilerin analizleri için frekans analizi yapılmıştır. Araştırmanın belli soruları ile aralarındaki anlamlılığı test edebilmek için ki-kare analizi yapılmıştır. Anlamlılık değeri $p<0,05$ olarak alınmıştır. Elde edilen sonuçlar yorumlanarak açıklanmıştır.

1.7. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

1. Okullarda yaşanılan kazaların nedenlerinden biri öğrencilerin kaza hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır.

2. Okullarda yaşanılan kazaların nedenlerinden bir diğeri okullarda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmamasıdır.

3. Okullarda yeterli donanımın(işaretler, levhalar, ilk yardım malzemeleri gibi) bulunmaması kazalara yol açmaktadır.

4. Çocukların güvenlik kültürüne sahip olmaması kazaların yaşanmasına neden olmaktadır.

5. Okullarda yaşanılan kazalar ile öğrencilerin ailelerinin sosyo-kültürel özelikleri arasında bir ilişki bulunmaktadır.

1.8. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

1. H0: Okullarda yaşanılan kazalar ve kaza hakkında bilgi sahibi olunması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1: Okullarda yaşanılan kazalar ve kaza hakkında bilgi sahibi olunması arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

2. H0: Okullarda yaşanılan kazalar ve yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H1: Okullarda yaşanılan kazalar ve yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde iş sağlığı ve güvenliğinin tanımı, önemi, amacı, dünyadaki ve ülkemizdeki tarihsel gelişimi ve güvenlik kültürüne ilişkin değerlendirmeler yer alacaktır.

2.1. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN TANIMI VE KAPSAMI

İnsanlık tarihinin başlangıcı ile ortaya çıkan çalışma olgusu insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları ana faaliyetlerdendir. Çalışma ve kaza birbirleriyle bağlantılı kavramlardır. Çalışma yaşamında fiziksel, biyolojik, kimyasal ve psiko-sosyal birçok etkenle karşılaşan çalışanlar; güvenlik, sağlık ve verimlilik açısından bu durumdan etkilenmektedirler. İş kazalarının insan yaşamındaki yeri binlerce yıl öncesine dayanmakta ve insanların karşılaştıkları önemli sorunlardan biri olmaktadır.

Her işin sahip olduğu bazı riskler vardır. Bunlar çalışma hayatının tehlikeleri olarak ele alınmıştır. Sanayileşme öncesi ve sanayileşme sonrası dönemler yapılan işin niteliği açısından değerlendirildiğinde, çalışma ortamlarında karşılaşılan sağlık ve güvenlik risklerinin farklı olduğu, günümüzdeki anlamda risklerin olmadığı görülmektedir. Sanayileşme öncesi iş ortamlarında da iş kazaları yaşanmasına rağmen, iş sağlığı ve güvenliği kavramının gelişimi sanayileşme sonrasında olmuştur. İş sağlığı ve güvenliği kavramı günümüzdeki anlamını kazanmıştır.

Sanayi Devrimi sonucu ekonomik ve sosyal yaşamda gelişmeler yaşanmıştır. Bilimde ve teknolojide yaşanan gelişim sanayileşme sürecinde makineleşmenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu fabrikalar kurulmuştur. Bu değişim iş yaşamında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Yaşanan bu hızlı değişime işçiler yabancı kalmışlardır. Fabrika ortamı ve makineler işçilerin yabancı

olduğu bir çalışma ortamı ve üretim araçlarıdır. Meydana gelen bu yeni süreç beraberinde yeni riskleri ortaya çıkarmıştır. İş kazalarında yaşanan büyük artışlar makineleşme, yabancı bir ortam, uzun ve zorlu çalışma koşulları, güvenlik koşularının yokluğu, daha ucuz işgücü için kadın ve çocukların çalışma hayatına girmesi gibi nedenler sonucu meydana gelmiştir. İş kazası sonucu önemli sağlık sorunların yaşandığı gözlemlenmiştir (Kılkış, 2016: 4).

Yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıklarından, işçinin korunması esasına dayalı olarak yapılan ilk düzenlemelerin, süreç içersinde yetersiz olması sebebiyle, işçilerin haklarını arama çabaları ve örgütlenmeleri sonucu yaşanan bu durum devleti iş kazaları ve meslek hastalıklarını önleyebilmek amacıyla gereken tedbirleri almaya yöneltmiştir (Arıcı, 1999: 3). Sanayileşme ile ortaya çıkan teknolojik değişim, daha çok üretme isteği gibi birçok neden, işçinin kaza ve hastalıklara maruz kalmasına neden olunca iş sağlığı ve güvenliği kavramı da işçilerin olumsuz çalışma koşulların düzeltilmesi amacıyla yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

İşçilerin ağır ve zorlu şartlarda çalışmaları, meslek hastalıklarına ve iş kazalarına neden olduğundan dolayı kavramın oluşmasında temel, işçinin sağlığını ve güvenliğini korumaktır. İlk olarak "işçi sağlığı ve iş güvenliği" olarak ortaya çıkan kavram zamanla iş sağlığı ve güvenliği kavramına dönüşerek yeni bir anlam kazanmıştır. İşyerlerinde yaşanacak iş kazaları sadece işçileri değil, o ortamda bulunan bütün çalışanları etkileyecektir. Sorun yalnızca işçinin değil bütün çalışanların sorunudur. İş sağlığı kavramı, tüm toplumu ilgilendiren sosyal bir kavramdır. Herhangi bir çalışma ortamında meydana gelebilecek bir kazadan her zaman sadece çalışanlar etkilenmez, gereken önlemler alınmazsa çevreden ve toplumdan herhangi biri de etkilenebilir (Kılkış, 2016: 5).

İş sağlığı ve güvenliği kavramı; iş yerinde veya çalışma ortamında bulunan kişilerin sağlığını olumsuz etkileyebilecek risklerin, bunlara sebep olabilecek etkenlerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi çalışmalarıdır (Arıcı, 1999: 52; Kabakçı, 2009: 82).

Kavram sağlık ve güvenlik olarak iki farklı içeriğe sahip olsa da, çalışma ortamı ve işçiler açısından ele alındığında bütünleşik bir anlama sahiptir ve çalışanlar için de tek bir anlam ifade etmektedir. Temel amaç çalışanların sağlığının korunması ve her tür güvenlik önleminin alınmasıdır (Arıcı, 1999: 48; Balkır, 2012: 59).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlık kavramını tanımlarken, *"yalnızca hastalık ve sakatlıkların olmaması hali değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali"* ifadesini kullanmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin sağlığa dair amacını ve önemini ifade eden kavram ise iş sağlığı kavramıdır (Demircioğlu, 1997: 193).

Sağlık kavramı ele alınırken üç önemli değişken çerçevesinde değerlendirilmektedir. Sağlıklı olma hali sadece fiziksel anlamda değildir, ruhsal ve sosyal yönden de kişi sağlıklı olmalıdır. İşin yapılması esnasında çalışanın, fiziksel sağlığı bozulmamış olabilmekte ama sosyal veya ruhsal yönden sağlığı iş ortamından ya da yaptığı işten dolayı bozulabilmektedir. Kişinin sosyal ve ruhsal sağlığı da en az fiziksel sağlık kadar önemlidir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve WHO'nun yaptığı iş sağlığı tanımına göre; "iş farkı gözetmeksizin tüm çalışanların, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik durumlarının korunması ve geliştirilmesi, çalışma sırasında sağlıklarını olumsuz yönde etkileyecek faktörlerden korunmaları, onların fizyolojik ve psikolojik yapılarına uygun bir işe yerleştirilmesi ve bunun sürdürülmesini, özetle işin çalışana, çalışanın da işe uygunluğunun sağlanmasını amaçlar" şeklinde belirtilmiştir (Sağlık Gözetimi Rehberi, 2005: 11-12).

Çalışma yaşamında meydana gelen değişim toplumların yapısını, insanlar arası ilişkilerini, hayattan beklentilerini ve yaşayış biçimlerini etkileyerek toplumsal yapının değişmesine neden olmuştur. İhtiyaçlarını karşılamak, yaşamlarını devam ettirmek için yapılan iş kavramı yerine kişinin kendi yaşamını sürdürebilmek için emeğinin karşılığı olarak ücret aldığı, işverenin üretim faaliyetlerinden kazanç elde ettiği bir süreç haline gelmiştir. İşverenin daha çok kazanç elde etme isteği sadece daha çok üretim yapılması ile sınırlı kalmamıştır. Fabrikalarda yaşanan kazaların yaşanmaması için herhangi bir güvenlik önlemi alınmamıştır. İşçiler sağlıksız ve güvenlik önlemlerin olmadığı ortamlarda çalıştırılmış ve barındırılmışlardır. Güvensiz ve sağlıksız bir çalışma ortamı, toplumsal yaşamdaki bu ani değişimler çalışanların iş

kazaları ve meslek hastalıkları yaşamalarına neden olmuştur. Kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarının yanı sıra sosyal sağlıklarının da bozulmasına neden olmuştur.

2.2. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ

İş sağlığı ve güvenliği yalnızca çalışanlar için önemli değildir. Toplumun her üyesini ilgilendiren önemli bir alandır. Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının sadece işyerlerinde uygulanmadığı, birçok yerde uygulandığı görülmektedir. Alınacak olan sağlık ve güvenlik önlemleri toplumsal yarar sağlamaktadır. Çalışanın iş kazası veya meslek hastalığından korunması için alınacak koruyucu ve önleyici tüm önlemler, ekonomiye büyük bir katkı sağlamaktadır. Hem kalifiye bir eleman kaybedilmemekte, hem de üretim sekteye uğramadan devam etmektedir. Böylece ekonomik açıdan da kayıplar da yaşanmamış olmaktadır. Bu bağlamda ilerleyen bölümlerde iş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır.

2.3. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde dünyada ve Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişim süreci incelenecektir. Sanayileşme öncesi ve sanayileşme sonrası süreçte yaşanan gelişmeler üzerinde durulacaktır.

2.3.1. Dünya'da İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

İş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimini incelediğimizde Sanayi Devrimi öncesi ve Sanayi Devrimi sonrası dönem olmak üzere ele almak gerekmektedir. Sanayi Devrimi öncesi dönemde temel ihtiyaçların karşılanması için yapılan işler her ne kadar çeşitli riskleri içerse de, Sanayi Devrimi sonrası karşılaşılan riskler artmış ve işçilerin korunması daha da önemli bir hale gelmiştir.

2.3.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem

Tarım Devrimi ile birlikte insanların yerleşik yaşama geçmeleri sonucu çalışma koşullarının değişmesi, yoğun ve zorlayıcı işler yapmaları ile insanlar çeşitli sağlık sorunlarına ve iş kazalarına maruz kalmışlardır. İnsanların, yaptıkları iş dolayısıyla yaşadıkları sağlık sorunlarını dile getiren ilk kişi olan *İmhotep;* insanların yaşadıkları

sağlık sorunlarının nedenlerinden biri de yapılan iş olduğunu belirtmiştir. Piramitlerin yapımı sırasında birçok işçi yaşamını kaybetmiştir. Kazalara ve meslek hastalıklarına dikkat çekilmiştir. Yaşanan kazalar ve ölümleri önleyebilmek için ilk işyeri tıbbi servisleri oluşturulmuştur (Kılkış, 2016: 30).

Hamurrabi Kanunları incelendiğinde; iş sağlığı ve güvenliğine yönelik düzenlemelerin tarihin bilinen ilk yasalarında yer aldığı görülmektedir. Yapılan inşaatlarda kaza yaşanması durumunda işverenin sorumlu tutulduğu düzenlemelere kanunda yer verilmiştir. Yasaların yaptırım gücünden faydalanarak, gereken güvenlik önlemleri alınmaya çalışılmıştır. Yapılan iş ve çalışanın sağlığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için araştırmalar yapan, bunu yazılı olarak ifade eden ilk kişi *Heredot*'tur. Heredot'un iş ve beslenme arasındaki ilişkiye yönelik araştırmaları tarihte iş sağlığı ve güvenliğine dair ele alınan ilk yazılı bilgiler olmuştur ("İş Güvenliği Nedir," 2019; Kılkış, 2016: 30).

Meslek hastalıklarına tarihte ilk kez *Hipokrat'ın* yazdığı düşünülen (*Corpus Hippocratium*) adlı kitapta değinilmiş, kurşunun insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerine değinilmiştir. Hipokrat'ın çalışmalarını inceleyerek geliştiren *Nicander,* sadece sağlık ve güvenliğe dair oluşturulan kavramların neler olduğunu ve tanımlamalarını yapmakla kalmamış, çalışma ortamlarında işin yapılması sırasında ortaya çıkabilecek risklerden nasıl korunulması ve alınacak tedbirlerin neler olması gerektiğine dair görüş belirtmiştir. *Plini* sağlığın korunması için alınması gereken koruyucu önlemler olduğunu ve çalışma esnasında işçilerin maske takmalarının işin yapılması esnasında açığa çıkan tozlardan korunmalarında önemli olduğunu ifade etmiştir. *Juvenal* ise, yaptığı gözlemler sonucu yapılan iş ve hastalık arasında bir ilişki olduğu belirtmiştir. Yapılan işin ne olduğunun bilinmesi hem tedavi, hem de iş sağlığı ve güvenliğine dair alınacak koruyucu ve önleyici önlemler alınması konusunda oldukça önemli olmaktadır (Kılkış, 2016: 30; Yılmaz, 2012; Yiğit, 2011: 5).

İtalya bilimsel anlamda iş sağlığı ve güvenliğine dair ilk çalışmaların yapıldığı yerdir. Maden işletmelerinde işyeri hekimi olarak çalışmaya başlayan *Paracelsus,* yaptığı incelemeler ve gözlemler sonucu tarihteki ilk iş hekimliği kitabını yazmıştır. *Agricola "De Re Metallica"* adlı eserinde iş sağlığı ve güvenliğine dair alınacak önlemler hakkında çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur (Yılmaz, 2003).

Bernardino Ramazzini iş sağlığı ve güvenliğini bilimsel anlamda ele alan ilk kişidir. Çalışma yaşamı boyunca, meslek grupları için hastalıklar tanımlamış ve bu hastalıklar için ne tür önlemler alınması gerektiğini belirten çalışmalar yapmıştır. Çalışanların yaşadığı sağlık sorunlarının özellikle çalışma ortamlarından kaynaklandığını ifade etmiştir (Gerek, 2008: 3).

2.3.1.2. Sanayi Devrimi Sonrası Dönem

İş sağlığı ve güvenliğine dair bilimsel anlamdaki ilk gelişmelerin ortaya çıktığı yer İtalya olmasına karşın, iş sağlığı ve güvenliğinin hızlanarak geliştiği yer İngiltere'dir (Gerek, 2008: 3). 18. yüzyılın başlarında Avrupa'da Sanayi Devrimi olarak adlandırılan makineleşmiş endüstri ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Fabrika tipi kitlesel üretim sürecine girilmesi ile beraber sosyal ve teknolojik gelişmeler özellikle çalışma yaşamında önemli değişimlere neden olmuştur. Fabrikalaşma ile birlikte işverene bağımlı emeği karşılığında ücret alan bir sınıf ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfı olarak adlandırılan bu sınıf giderek büyümüştür. Olumsuz çalışma şartları, yapılan işlerin sahip olduğu riskler ve yaşanan kazalar sonucunda işyerlerinin işçiler için güvenlik ve sağlık yönünden yeterli koruma sağlamadığı görülmüştür. Tüm bu olumsuz koşulların yanı sıra çalışma sürelerinin giderek artması, daha ucuz işgücü seçeneği olarak iş yaşamında yer alan çocuk ve kadın işçilerin kötü ve zorlu şartlarda çalıştırılması gibi pek çok etken devletin çalışma hayatına müdahale etmesinin gerekliliğini gündeme getirmiştir.

İngiltere'de bacaların temizlenmesinde çocuk işçilerin kullanılması ve *Percival Pott'ın* baca temizleyen işçilerin kansere yakalanmaları konusu üzerine yaptığı araştırmalar sonucu, İngiltere'de Baca Temizleyicileri Kanunu 1788'de çıkarılmıştır ("İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihçesi," 2018).

Çalışma yaşamı, 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyıl boyunca işçiler açısından çok ağır ve zorlayıcı olmuştur. Haklarını elde etmek için kişisel olarak verdikleri tepkiler gereken etkiyi gösterememiştir. Haklarını elde etmenin ancak örgütlü mücadele ile mümkün olacağını anlamışlardır. İşçilerin ilk örgütlü direniş hareketi makine kırıcılığı olmuştur (Aydanoğlu, 2014).

18. yüzyılın sonlarından itibaren hızla büyüyen işçi sınıfı zaman içinde, diğer işçilerle birleşip örgütlenmeye, hakları için mücadele etmeye ve bunun için sendikalar kurmaya başlamışlardır. İşçilerin hakları için vermiş oldukları mücadele zamanla genişlemiş demokratik ve siyasal talepleri de kapsar hale gelmiştir (Aydanoğlu, 2014).

İş sağlığı ve güvenliğine dair önemli yasal düzenlemeler 19. yüzyıldan sonra yapılmıştır. Çırakların ve onların emeklerinin sömürülmesine engel olunması amacıyla 1802'de Çıraklık Sağlık ve Ahlak Yasası çıkartılmıştır. İngiltere'de 1824 yılından sonra yasak olan sendikal faaliyetler yasal hale gelmiştir. İşverenin keyfi davranışlarından işçiyi korumak, iş güvenliğini sağlamak, çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla 1833'de Fabrika Yasaları İngiltere'de yürürlüğe girmiştir. Kadın ve 10 yaş altı çocukların madenlerde çalıştırılması ise 1842'de yasaklanmıştır. İşyeri hekimi olarak fabrikalarda hekim çalıştırılması şartı 1844'de getirilmiştir. Fabrika Yasaları ilerleyen yıllarda diğer ülkelerde de kabul edilmiştir (Kılkış, 2016: 32).

Sanayileşmenin sonucu olarak ortaya çıkan iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı hiçbir önlem alınmaması işçilerin bu olumsuz koşullarda çalıştırılması ve hiçbir hakka sahip olmamaları sonucu işçi sınıfının örgütlü bir şekilde vermiş olduğu mücadeleyle iş sağlığı ve güvenliği hakları kazanılmıştır. Devletin bu alana müdahalesi ise toplumsal tepkiler sonucu olmuştur. İşçiler bu mücadeleyi vermiş olmasaydı günümüzde pek çok yerde uygulanan iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarından ve bu alandan söz edilemeyecekti.

Eyalet sistemi ile yönetilen Amerika Birleşik Devletleri'nde iş sağlığı ve güvenliğine dair ilk uygulamalar 1836'da Massachusetts'de çocuk işçilerle ilgili yapılan ilk düzenlemeler olmuştur. 1917 yılındaki Ekim Devrimi sonrası yaşanan süreçte iş sağlığı ve güvenliğine dair uygulamalar Sovyetler Birliği ve diğer Doğu Avrupa'da önem kazanmıştır. İşçilere iş sağlığı ve güvenliğine dair en olumlu haklar bu dönemde sağlanmıştır. 1922'den sonra kurulan araştırma merkezleri ile işçi hakları, iş sağlığı ve güvenliği konuları ve bunların korunmasına yönelik önemli çalışmalar yapılmıştır (Kılkış, 2016: 32-33).

2.3.2. Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğin tarihsel gelişimine baktığımızda konunun önemini ve gelişimini net bir şekilde inceleyebilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan gelişmelerin de ele alınması gerekmektedir. Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi için gerekli koşulların Osmanlı'da oluşmamasıyla, Osmanlı'da sanayileşme süreci Avrupa ile aynı dönemde gerçekleşmemiştir. Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği konusunun gecikmeli yaşanması, sanayileşme sürecindeki gecikmelerden ötürü olmuştur. Bu nedenle Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere iki dönem halinde konu ele alınacaktır.

2.3.2.1. Osmanlı'da İş Sağlığı ve Güvenliği

Osmanlı'da ekonomik yaşantıya yön veren esnaf kuruluşları şeklindeki örgütlenmeler olmuştur. 11. ve 12. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanan loncalarda iş sağlığı ve güvenliğine ait somut kayıtlara rastlanmamaktadır. Fakat loncalar, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi birtakım dayanışma sandıkları kurmuşlardır. "Orta Sandığı" olarak adlandırılan yardım teşkilatı ülkemizdeki sosyal güvenliğin ilk göstergelerindendir (İleri, 2014: 18; Kılkış, 2016: 45; Yağımlı, 2017: 15).

Osmanlı'da iş sağlığı ve güvenliğine yönelik ilk düzenlemeler 1867'de yapılan *Dilaver Paşa Nizamnamesi*'dir. Ereğli Havzası'nda uygulanmış olan Nizamnamede iş kazalarına ve madenlerde iş kazalarının yaşanmaması için alınması gereken önlemlerin neler olduğuna değinilmiştir (İleri, 2014: 24-25).

1869'da kabul edilen iş güvenliğine yönelik daha kapsamlı hükümler içeren Maaddin Nizamnamesi ile Dilaver Paşa Nizamnamesi'nin iş güvenliği ile ilgili eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde işçilerin en yoğun çalıştığı alan maden sektörü olmasından dolayı koruyucu mevzuat sadece maden işçilerine yönelik olmuştur (İleri, 2014: 25; Yağımlı, 2017: 15).

2.3.2.2. Cumhuriyet Döneminde İş Sağlığı ve Güvenliği

Sanayileşme hareketi asıl olarak, Cumhuriyet Dönemi ile başlamıştır. 1921 tarihli 151 sayılı Maden İşçisinin Hukukuna Dair Kanun, iş sağlığı ve güvenliğine dair alınan ilk önlemdir. Kanun dönem itibari ile sosyal politika açısından önemli olmakla birlikte, Ereğli kömür madenlerinde çalışan işçiler ve işverenlerle sınırlı kalmıştır. Tüm çalışanları kapsamadığı için kapsamı dar olmasına rağmen, yapmış olduğu düzenlemeler açısından ilk teşkil etmektedir (Kılkış, 2016: 47).

1926 yılında kabul edilen Borçlar Kanunu'nda, işverene kazaları önlemeye yönelik birtakım sorumluluklar yüklenmiş, önlem almaması halinde tüm sorumluluğun işverene ait olacağı belirtilmiştir. Türkiye'de 1930'lu yıllarda yaşanan sanayileşme süreci ile birlikte işçi sınıfı hızla artmaya başlamıştır. Çalışma hayatına yönelik devletin esas hedefi, üretimi arttırmak, verimliliği yükseltmek ve sanayileşmeye başlayan ülkeyi kalkındırmak olmuştur. 1930'da kabul edilen Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının temelini oluşturan düzenlemeler getirilmiştir. Çalışanların sağlığını korumayı amaçlayan ilk yasal düzenlemelerin bu kanunda yer aldığı ifade edilmektedir.

İş sağlığı ve güvenliğine dair yeterli hükümlerin Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda olmamasından ötürü ayrı bir iş kanununa ihtiyaç duyulmuştur. *3008 sayılı* ilk *İş Kanunu* 1936'da yürürlüğe girmiştir. Kanunun işçi-işveren ilişkisine devletin müdahalesini gerekli görmüş, iş sağlığı ve güvenliği konusunu ayrıntılı ve sistemli bir biçimde ele almıştır.

1960 sonrası dönem dünyada ve ülkemizde de işçi hakları ile ilgili önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. İş sağlığı ve güvenliğine dair hükümlerin ilk kez yer aldığı anayasa *1961 Anayasası*'dır. "Sosyal ve İktisadi Haklar" başlığında iş sağlığı ve güvenliği haklarına değinilmiştir (Işıklı, 1995: 173-175).

Uluslararası kuruluşların düzenlemeleri ve yeni anayasanın gerekleri sonucunda 931 sayılı İş Kanunu 1967'de çıkarılmış, ancak usul yönünden iptal edilmesi üzerine 1475 sayılı İş Kanunu 1971 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu dönemde, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili tüzük ve yönetmeliklerin önemli bir bölümü

çıkarılmıştır. 1475 sayılı İş Kanunu'na dayalı olarak 1973'de 520 maddeden oluşan İş Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü çıkarılmıştır (Kılkış, 2016: 50).

ILO sözleşmeleri ve özellikle de Avrupa Birliği (AB) normları iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının şekillenmesinde belirleyici unsur olmuştur. ILO sözleşmesinin onaylanması ve uyum süreci kapsamında AB normlarının kabul edilmesi sonucunda, 4857 *sayılı İş Kanunu* 2003 yılında yürürlüğe girmiş, iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinde eski mevzuata göre oldukça kapsamlı değişiklikler getirilmiştir (Tuncay, 2008: 48). Kanunun 13 maddesi doğrudan olmak üzere, 30'a yakın maddesinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümler getirilmiştir. İşçilerin yanı sıra çırak ve stajyerlerinde sağlığı ve güvenliği temel ilke olarak kabul edilmiş, işyerlerinde sürekli yapılacak olan risk değerlendirmeleri ile iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alınacak önlemlerin iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışanların riskler hakkında bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve görüşlerinin alınması ve gereken araç ve gereçlerin sağlanması gibi her türlü önlemin alınması ve tüm bu önlemlere uyulup uyulmadığının kontrol edilmesi ilkesi benimsenmiştir. AB müktesebatına uyum çerçevesinde hazırlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 2012 yılında kabul edilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğine dair hazırlanan ilk özel kanundur.

İş sağlığı ve güvenliği konusu ele alınırken güvenlik kültürüyle birlikte değerlendirilmelidir. İş kazalarının yaşanmaması için alınan koruyucu ve önleyici önlemlerin yanı sıra insanların sergilemiş oldukları güvenli davranışlarında kazaların yaşanmamasında büyük bir önemi bulunmaktadır. İş sağlığı ve güvenliğindeki insan faktörü ve bu nedenle sosyal davranış boyutuna sahip bir alan olmasından dolayı ilerleyen bölümde güvenlik kültürü kavramı üzerinde durulacaktır.

2.4. GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Geleneksel fikirler ve bu fikirlere yüklenen değerler kültürün temelini meydana getirmektedir. Davranışların ürünü olan kültürel sistemler gelecekteki davranışlarında oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır (Bozkurt, 2005: 3).

Marshall'a (1999: 442) göre kültür sosyal bilimlerde, toplumda biyolojik olarak değil toplumsal olarak aktarılan her şeyi ifade etmektedir. Kültür öğrenme ile gerçekleşmektedir. Malinowski (1992: 105) güvenliğin temel bir ihtiyaç olduğunu ve insanların güvenliklerini sağlamak için verecekleri tepkinin ise korunma olduğunu belirtmiştir.

Güvenlik kültürü; her türlü risk ve tehlikeden korunmak, tehlikeyi önlemek amacıyla geliştirilen ortak davranış, inanç, alışkanlık ve görüşlerin oluşturduğu bütünü ifade etmektedir (Aközel, 2013). Kazaların önlenmesinde güvenlik kültürü önemli bir öğedir. Güvenlik kültürünün uygulanabilirliğinin temelinde yatan etken kültürel faktörlerdir. Bu kültürün oluşmasında belirleyici etken ise toplumsal kültürdür.

Güvenlik her insan için gerekli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın karşılanması için insanların ve toplumların davranışlarına bir kültür olarak yansıması kazalardan korunmada önem taşımaktadır. Kişilerin güvenlik algıları tehlikeli durumlara karşı vermiş oldukları tepki, o toplumdaki güvenlik kültürünün durumunu göstermektedir (Akyürek, Koydemir ve Topçuoğlu, 2015: 163-169).

Günümüzde sosyal gelişmenin en önemli iki öğesi sağlık ve güvenliktir. Güvenlik kültürü bilincine erişmiş bir toplumda ise iş sağlığı ve güvenliği önemlidir. Kaza oranları da düşüktür. Sağlık ve güvenlik önlemlerinin ve eğitiminin toplumun genelinde yaygınlaşması da önemli bir adımdır. Güvenlik bilgiye dayanmaktadır. İçselleştirilen ve davranışlarda kendini gösteren bilgiye ise kültür denilmektedir. Güvenlik kültürüne sahip bir toplum, güvenliğe önem verir ve bunun için gereken düzenlemeleri talep eder. Güvenlik kültürünün oluşması ile kaza ve hastalık oranları düşecektir (Canbaz ve Pekşen, 2005: 12-13).

Bir toplumda kaza sonrası yaşanan süreç o toplumun güvenliğe yönelik kültürel bakışını ve yaklaşımını göstermektedir. Kişilerin, kurumların ve toplumların sahip olduğu güvenlik kültürü onların toplumsal açıdan güvenliğe olan bakış açılarını yansıtmaktadır. Kavram sadece iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili değildir. Gündelik hayattan kamusal alana kadar her alanda yer almaktadır (Akyürek v.d., 2015: 165).

Kişilerin güvenlik kültürüne sahip olabilmesi hem aile içi hem de okulda alacakları eğitimle mümkün olabilmektedir. Aile içi eğitimle başlayan bu sürecin okul yaşamı boyunca devam etmesi ve kişinin iş yaşamında yer almasıyla iş yaşamında alacağı mesleki ve güvenliğe yönelik eğitim ile birlikte en üst düzeye getirilmesi sağlanmalıdır (Aközel, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

İş sağlığı ve güvenliği toplumsal bir sorundur. Günümüzde sadece çalışanlar için değil toplumun tüm kesiminin yararlandığı bir alandır. Toplumun her bireyinin güvenliğini sağlamak ve sağlığını korumak sosyal bir zorunluluktur. Bu nedenle okullarda yaşanılan kazaların sıklığı göz önüne alınarak iş sağlığı ve güvenliği kanunu okullarda da uygulanmaya başlanmıştır. Okullarda uygulanması ile kendi koruma konusunda yetersiz olan çocuklar bu uygulama kapsamına alınmıştır. Bu bölümde okullarda iş sağlığı ve güvenliğine dair yapılan uygulamalar, okullarda yaşanan kazalara, kazalar sonrası alınan önlemlerin ve çalışmaların neler olduğuna değinilecektir.

3.1. OKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI

Dünyanın farklı birçok ülkesinde iş sağlığı ve güvenliği okullarda da uygulanmaktadır. Okullar güvenli hale getirilmektedir. Yapılan uygulamalar işin sadece teknik ve ekonomik yönünü içermemektedir. İşin sosyal boyutuna da önem verilmektedir. Okullarda iş sağlığı ve güvenliğinin uygulanmasının asıl amacı, toplumun en değerli varlığı olan çocuğu hem güvenlik hem de sağlık açısından korumak ve çocuklara erken yaşta güvenlik kültürü eğitimi vermektir.

3.1.1. Dünyadaki Uygulamalar

Amerika, Kanada, Japonya gibi pek çok ülkede uzun yıllardır okullarda iş sağlığı ve güvenliği uygulanmaktadır. Hem çocukların kazalardan korunması hem de güvenlik kültürünün oluşturulması amaçlanmaktadır.

AB iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili olarak önleme kültürünü yerleştirmek ve güçlendirmek için bu alanı, eğitim sürecine dâhil etmeyi kilit unsur olarak ele almaktadır. Sağlık ve güvenlik eğitimi çalışma hayatına girişle başlamamaktadır. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği okul müfredatının bir parçası olmalıdır. 2002 senesinde bu konu AB'de gündeme alınarak; "Genç başla, güvende kal" sloganı ile bir proje başlatılmıştır. Erken yaşlarda öğrenme, davranışların şekillenmesinde de çok önemli bir etkiye sahiptir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimine çocuklar ne kadar erken yaşta başlarsa, risk farkındalığı da o kadar gelişir. İş sağlığı ve güvenliğinde farkındalık ve riskin tespiti en önemli korunma şekillerindendir. Çocuklara verilecek olan iş sağlığı ve güvenliği eğitimi kendi yaş gruplarına ve seviyelerine uygun biçimde olmalıdır. Alacakları eğitim sonrası çocuklar kendi çevrelerini sağlık ve güvenlik açısından, kolayca şekillendirebileceklerdir.

Avrupa'da Sağlığı Geliştiren Okullar Ağı Projesi, 40'dan fazla Avrupa ülkesinde uygulanmakta olan, gençlerin sağlığı geliştirmesi amacıyla oluşturulmuş bir projedir. Çocuklara sağlıklı bir çevre ve sağlıklı bir yaşam biçimine uygun bilgi, tutum-davranış kazandırmak, gelecek yaşamlarında kendilerinin ve çevrelerinin sağlığını olumsuz etkileyen faktörler konusunda duyarlı hale getirmek ve sağlığı korumayı amaçlamaktadır. Ülkemizde de yapılan çalışmalar sonucu, projenin uyulması gereken temel ilke ve esaslarını belirleyen protokolü 14.07.1995 tarihinde imzalanarak yürürlüğe konulmuştur. Avrupa'daki bazı ülkelerdeki uygulamalar şunlardır;

Hollanda, Güvenli Okul Projesi ile okul ve okul çevresinde şiddet ve güvenlik konularında iletişimi arttırmak, okulları güvenli kılacak gereken araçları geliştirerek bunu okul kültürüne entegre edip, uygulanabilirliği amaçlamıştır. Her okul kendi ihtiyacına uygun bir güvenlik planı oluşturulabilir. Öğretmen, öğrenci, veli, okul yönetici ve personelleri olmak üzere; herkes bu sürece dâhil edilmiştir.

İtalya Güvenli Okul Projesi ile güvenlik ile ilgili eğitimi müfredata dâhil etmeyi ve öğretmenlerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda eğitilmesini amaçlamıştır. Öğretmenin eğitilmesi ile çocuklara iş sağlığı ve güvenliği konusu daha kolay öğretilecektir. Sağlık ve güvenlik ile ilgili koruma ve önleme becerilerinin çocuklara öğretilmesi ve kazandırılması amaçlanmıştır. Her okul kendi koruma araçlarını

belirleyecektir. Çocuklara okulda, evde, sokakta kısaca tüm sosyal yaşam çevrelerinde bir iş sağlığı ve güvenliği kültürü oluşturmak amaçlanmıştır. Küçük yaşta edinilen bilgiler ileriki zamanlarda tutum-davranışlarda açıkça görülecektir.

Danimarka ise; Ar-Mi Projesi ile çocukları sağlık ve güvenlik konusunda bilinçlendirmeyi hedeflenmiştir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilen çocukların sürecin aktif bir parçası olmaları amaçlanmıştır. Öğrencilerin kendilerinin ve arkadaşlarının güvenlik ve sağlığına nasıl pozitif bir katkı sağlayabileceklerine dair çocuklara olanak verir. Çözüm üretme sürecine aktif katılan bir kişi verilen eğitimi kısa sürede öğrenmektedir. Kazadan korunma veya kaza yaşanması halinde ise daha bilinçli hareket edebilmektedir. Veliler, öğretmenler, öğrenciler, hükümet birimleri, sendikalar bu sürece dâhil edilir. Çocuklara okullarda güvenli davranış ve alışkanlıkların kazandırılmasını amaçlamaktadır. İş sağlığı ve güvenliğine dair verilecek olan temel eğitim için çocuğun kolayca öğrenmesini sağlayacak en uygun eğitim-öğretim teknikleri ve araçlar seçilmektedir. Okullar sağlık ve güvenliğe dair temel bilginin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir (Karadurmuş, 2006: 60-69).

Avrupa'da ve diğer ülkelerde iş sağlığı ve güvenliğinin okullarda uygulanması çocuğa toplumda verilen değeri göstermektedir. Çocukların korunması için okul ve okul çevresinde gereken her türlü önlem alınmasına rağmen çocuklara güvenli davranış edinmeleri ve güvenlik bilinci kazanmaları için erken yaşta güvenlik kültürü edindirilmektedir. Erken dönemde sanayileşen bu ülkelerde iş sağlığı ve güvenliği bilinci geliştiği için yaşamın en erken döneminde bu kültüre sahip olmanın gelecekte iş yaşamında oluşabilecek kazaların engellenmesindeki rolünün bilincindedirler.

3.1.2. Türkiye'deki Uygulamalar

Okullarda uygulanacak olan iş sağlığı ve güvenliğine dair olan uygulamaların yasal dayanağı 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bu kanunlar kapsamındaki yönetmeliklerdir. 6331 sayılı Kanuna dayanarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından çıkarılan genelgeler ile okullarda risk değerlendirmesi yapılması, okul ve okul çevresi için gereken tüm güvenlik ve sağlık önlemlerinin alınması, okulların fiziki olarak öğrenciler için güvenli hale getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Okullarda bu sorumluluk MEB adına okul idaresi ve öğretmenlerdedir.

Yayınlanan 2014/16 Sayılı Genelge ile iş sağlığı ve güvenliği okullarda uygulanmaya başlamıştır. Öğrencilerin yaşadığı kazaların önüne geçebilmek, daha sağlıklı ve güvenli bir ortamda eğitim alabilmeleri için gereken tüm koruyucu ve önleyici önlemler alınacaktır. İş sağlığı ve güvenliğine dair levha, afişler kullanılacaktır. Acil durumlar için gereken önlemler alınacaktır. Öğrencilere ve tüm çalışanlara iş sağlığı ve güvenliğinde farkındalık yaratma ve kültür oluşturmak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ilgili Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile gönüllülük esasına dayalı bir şekilde; seminer, panel, konferanslar düzenlenmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Öğrencilerin ve çalışanların sağlıklarını ve güvenliklerini korumak amacıyla yapılması gereken tüm uygulamaların ve alınması gereken tüm önlemlerin en kısa sürede ertelenmeden gerçekleştirilmesi gerektiği genelgede belirtilmiştir (2014/16 Sayılı Genelge, 2014).

2018/10 Sayılı genelge ise okullarda güvenlik önlemlerinin alınması konulu bir genelgedir. Okullarda öğrencilerin sağlıklı ve güvenli bir ortamda öğretim görmelerinin sağlanabilmesi için gereken koruyucu ve önleyici önlemlerin alınması amaçlanmaktadır. Veliler açısından da okulun çocukları için güvenli bir ortam olduğu ve bu konuda endişelenmemeleri hedeflenmektedir. Sadece okul değil, okul çevresinin de öğrenciler için güvenli bir alan haline getirilmesi gerektiği, okula ulaşım sırasında yaşanabilecek her türlü kaza ve risklerinde ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Öğrencileri koruyacak her türlü koruyucu ve önleyici önlem en kısa zamanda alınması hedeflenmektedir. Okullarda fiziki güvenlik önlemleri alınmasının yanı sıra, öğrenciler arası zorbalık, şiddet, çatışma konularının da öğrencilerin ruhsal ve sosyal sağlıkları üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı genelgede önlem alınması gereken konular arasında yer almıştır (2018/10 Sayılı Genelge, 2018).

Okulların güvenli hale getirilmesi için Cumhurbaşkanlığı'nın 100 Günlük Eylem Planında güvenlik önlemleri olarak, okulların Kent Güvenlik Yönetim Sistemine entegre edilerek daha güvenli hale gelmesi amaçlanmaktadır. MEB'in oluşturmuş olduğu eylem planına göre, güvenlik sorunu olan okullardan başlanmak üzere tüm okullarda en az 1 polisin görevlendirilmesine karar verilmiştir ("İşte MEB'in, 100 Günlük Eylem Planı," 2018).

MEB, İçişleri Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ortaklığı ile okullarda alınacak güvenlik ve sağlık önlemlerine dair hazırlanan protokol ile **"Güvenli Okul Güvenli Gelecek"** projesi 12 Eylül 2018'de imzalanmıştır. Okullarda güvenliğin sağlanabilmesi için güvenlik sorunu bulunan okullara öncelik tanınması koşulu ile düzenli denetim yapılması kararı alınmıştır. Okul ve okul çevresinin kamera sistemi ile izlenmesi hem okullardın daha güvenli olmasını sağlayacak, hem de yaşanabilecek olaylara anında müdahale edilmesine olanak sağlayacaktır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından görevlendirilecek personel ile okul ve okul çevresinin daha hijyenik olması için gereken düzenlemeler yapılacaktır (Güvenli Okul Güvenli Gelecek Projesi," 2018).

Ülkemizde Milli Eğitim ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlıkları arasında imzalanan, İş Sağlığı ve Güvenliğinin Eğitime Entegrasyonu Protokolü ile iş sağlığı ve güvenliğini eğitimin içine entegre ederken aslında müfredatın içine, okul içi süreçlere ve bütün eğitim-öğretim boyutlarına entegre etmek amaçlanmıştır. Bu protokol, iş sağlığı ve güvenliği kavram ve kurallarına okul öncesinden başlayarak her kademedeki eğitim-öğretim faaliyetlerinde yer verebilmek hedefini taşımaktadır. Bu süreçte, bilinç ve farkındalık oluşturmak oldukça önemlidir. Çocukların önce sağlığım ve güvenliğim diyecekleri bir bilince ve farkındalığa sahip olması önemlidir. Eğitim ortamlarının, sınıfların, okulların daha sağlıklı ve güvenli olması ve ulusal ve uluslararası standartlara ulaşılması hedeflenmektedir. İş sağlığı ve güvenliği kültürünün yaygınlaştırılmasında okulların çok büyük bir önemi bulunmaktadır ("İş Sağlığı ve Güvenliği Müfredata Giriyor," 2019).

3.2. OKULLARDA YAŞANILAN KAZALAR

Kaza; can ve mal kaybına neden olabilen, ansızın meydana gelen yaralanmalar olarak tanımlanmaktadır (Özcebe, 2005: 154-163). Kazalar, önlenebilir olaylardır. İhmal veya hatalı davranışlar sonucu meydana gelmektedir. Ciddi sorunlara neden olabilmektedir.

Çocukların, evleri dışında ilk defa toplum hayatına girdikleri, zamanlarının çoğunu geçirdikleri, sosyalleştikleri, daha fazla fiziksel faaliyette bulundukları yer olan okul ortamında kazaların görülme olasılığı oldukça fazladır (Erkal ve Yertutan, 2012: 2).

Okul ve çevresinde öğrenciler çeşitli risk ve tehlikelere maruz kalmaktadırlar. Bu tehlike ve riskler istenmeyen kazalara veya yaralanmalara neden olmaktadır. Okullarda yaşanılan kazaların birçoğu ölümle sonuçlanabilmektedir. Ülkemizde okullarda yaşanılan kazalar sonucu en az 20 çocuk yaşamını yitirmektedir ("Okul Kazalarında Her Yıl En Az 20 Öğrenci Ölüyor," 2018). Okullarda yaşanılan kazalar yeterli güvenlik önlemlerinin alınmamasından ve güvensiz davranışlardan kaynaklanmaktadır. Ev kazalarından sonra çocukların en sık yaşadıkları kaza, okul kazaları olmuştur. Okul kazaları ile ilgili istatistiksel veriler bulunmamaktadır. Okul kazaları ile ilgili bilgiler gazete haberlerinde yer almaktadır. Okullarda yaşanılan bazı kaza örnekleri:

2010 senesinde İstanbul'da, 6 yaşında olan anasınıfı öğrencisi Efe Boz okul tuvaletindeki lavabonun üzerine düşmesi sonucunda hayatını kaybetmiştir. 2013 senesinde ise 7 yaşında olan ilkokul öğrencisi Şükrü Salih Sağlam okulun dış kapısının devrilmesi sonucu kapının altında kalarak hayatını kaybetmiştir (Kaya, 2014; "Küçük Salih Son Yolculuğa Uğurlandı," 2013).

İzmir'de 8 yaşındaki ilkokul öğrencisi Hazal Kapan okul çıkışı geçirdiği trafik kazası sonucu yaralanmıştır (Danış, 2019). 2. Sınıf öğrencisi olan 7 yaşındaki Beyza Betül Akgün okul bahçesinde iken 3. kattan başına düşen mermer parçası yüzünden ağır yaralanmıştır ("Okulda Başına Mermer Düştü," 2012). 5 sınıf öğrencisi olan 10 yaşındaki Abdullah Aydoğan okulun raylı kapısının üzerine devrilmesi sonucu yaralanmıştır ("Okulda facia: Yüzünden yaralandı," 2016). İnegöl'de 5 yaşındaki anasınıfı öğrencisi okul tuvaletinde bulunan radyatörün üzerine devrilmesi sonucu ağır yaralanmıştır. Trabzon'da ise öğrenime yeni açılan bir okulun demir kapısı 5 yaşındaki Resul Demir'in üzerine devrilmiştir. Bunun sonucunda Resul Demir ağır yaralanmıştır (Gürcanlı, 2013).

TBMM alt komisyonun 2012 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre 2009-2012 yılları arasında 13 çocuk okullarda yaşanan kazalar sonucu hayatını kaybetmiştir. Okulların fiziki yönden yetersiz olduğu araştırma raporunda yer almıştır (Gürcanlı, 2015).

Yaşanan okul kazalarından dolayı öğrencilerin yaşamlarını kaybetmesi sonucunda Bakan Nabi Avcı 2014/16 sayılı genelgeyi imzalayarak, ülkedeki tüm il milli eğitim müdürlüklerine göndermiştir. Bu genelge ile iş sağlığı ve güvenliği ülkedeki tüm okullarda uygulanmaya başlamıştır ("Bakanlıktan Efe Genelgesi," 2014).

Sağlıklı bir ortam sadece çalışanlar için değil, toplumların geleceği olan çocuklar içinde sağlanmalıdır. Yaşanacak kazalar sadece çocuğun hayatını olumsuz etkilemeyecektir. Ailesi de bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Yaşanacak kazanın ciddiyetine göre sonuçları kısa dönemli olmayabilir. Tüm yaşamını olumsuz etkileyebilir.

İş sağlığı ve güvenliği sadece çalışanları ilgilendiren bir konu değildir. İş sağlığı ve güvenliğini sağlamak amacıyla alınması gereken, koruyucu ve önleyici önlemlerin alınmaması durumunda, yaşanan kazalar tüm toplumu etkilemektedir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimi yaşanabilecek kazaların oranının azalmasında büyük öneme sahiptir. Bu nedenle sadece çalışanların değil, toplumun her ferdinin bu eğitimi alması, iş sağlığı ve güvenliği kültürü ve bilinci kazanması gerekmektedir. Tüm toplumun belli bir seviyede de olsa bu bilince ve kültüre sahip olması gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği eğitimi erken yaşta başlamalı ve okullarda buna dair eğitim verilmelidir; ancak okullarda verilecek eğitimle iş sağlığı ve güvenliği bilinci oluşturulabilir (Batur, 2004: 6).

Yaşanabilecek kazalardan kaçınabilmenin tek yolu, risk değerlendirilmesinin yapılması, gereken güvenlik şartlarının oluşturulması, koruyucu ve önleyici önlemlerin alınmasıdır. İş kazalarında alınan önlemlerin tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Kazaların %90 gibi bir oranda insan davranışlarından kaynaklı gerçekleştiği belirtilmektedir. Bu nedenle öğrenciler kaza riskleri ve önleme tedbirleri konusunda eğitilmeli, güvenli davranışlar oluşturmaları sağlanmalıdır. Öğrencileri

eğitmeden, bu bilinç ve eğitimi onlara vermeden gerçek anlamda bir önleme kültüründen söz edilemez. Çocuklar da bu sürecin bir parçası olmalıdır. Güvenlik kültürü toplumun genelinde oluşturulmalıdır. Ülkemizde ise çocuğa verilen değerin yetersiz olduğu görülmektedir. İş sağlığı ve güvenliğine yönelik okullar için çıkarılan genelge ve yönetmeliklere rağmen okullar halen çocuklar için gereken fiziki güvenlik şartlarına sahip değildir. Bunun en önemli göstergesi okullarda yaşanmaya devam eden kaza ve ölümler olmaktadır. Sorunun sosyal yönü göz ardı edilmektedir.

3.3. OKULLARDA VERİLECEK OLAN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Eğitim yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Aile içinde başlayan eğitim, kişilerin sosyal çevresi ve okul dönemi, çalışma hayatının başlamasıyla birlikte de devam etmektedir. Eğitim sadece kişinin bilgi sahibi olması değil aynı zamanda düşünce yapısı, kültür ve davranışları üzerinde de etkilidir. Çocukların, eğitim hayatlarını sürdürdükleri, sosyalleştikleri en büyük kurum olan okullarda güvenli bir şekilde eğitim görmeleri, sağlık ve güvenlik hakkında bilgilendirmeleri ve bilinçlendirilmeleri, doğru davranış modellerini kazanmaları ve iş yaşamlarında iş sağlığı ve güvenliği bilinci ve kültürüne sahip kişiler olarak yetişmeleri büyük önem taşımaktadır.

Eğitim, iş sağlığı ve güvenliğinin en önemli sosyo-kültürel boyutlarındandır. Kazalar önlenebilir olaylardır. Bunun için gereken önlemlerin alınmasının yanı sıra eğitim ve bilinçlendirmenin önemi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Eğitim sonucu yaşanan kaza oranlarında düşüşler olduğu görülmüştür. Bulunulan ortamla ilgili sağlık ve güvenliğe dair her türlü bilgilendirme, uyarıcı ve öğretici levhalar, afiş, yazılı veya görsel materyallerin bulunması yaşanacak olan kazalara karşı bir bilinç sağlayacak ve kişiler fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlık ve güvenliklerini korumak için daha dikkatli olacaklardır (Erdem, 2004: 7-9).

Araştırmalar 18-24 yaş aralığındaki gençlerin iş kazası geçirme riskinin ortalamadan 1,4 kat daha fazla olduğunu göstermektedir (SGK İstatistik Yıllıkları, 2013). Bu durum iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin erken yaşlarda verilmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

İnsanların en yoğun öğrenme sürecini 5 yaşına kadar yaşamakta oldukları ve bu yaşa kadar öğrenilen bilgilerin ise kalıcı olduğu belirtilmektedir. Sağlıklı ve güvenli davranış biçimi, kültürel bir davranış modeli olup küçük yaşlarda kazanılan ve toplum içinde tekrarlanması ile kazanılan bir davranış biçimidir. Çocuklara bu eğitim ailede, okulda, tüm yaşam alanlarında verilmelidir. Çocukluktan edinilmiş davranışların yetişkinlik döneminde değiştirilmesi çok zordur. İş sağlığı ve güvenliğinin temelinde eğitim yatar. Bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği bilincinin kişilerin davranışlarında ve tüm yaşamlarında yerleşmesi için, buna dair eğitim küçük yaşlarda verilmelidir. Çocuk küçük yaşta bu bilinç ile yetiştirilmelidir (Başesgioğlu, 2005: 2; Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenleri Sendikası (İNTES), 2006: 20-23).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ MEVZUAT

Bu bölümde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili mevzuat incelenecektir. Uluslararası mevzuat, ulusal mevzuat ve mevzuatların kaynakları, günümüze kadar iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çıkarılan kanunlar ele alınacaktır. Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliğinde mevzuat açısından gelinen durum görülecektir. Nasıl ve neden özel bir iş sağlığı ve güvenliği kanununun oluşturulduğu, kanunda iş sağlığı ve güvenliğinin toplumsal yararları ve hangi gerekçelerden dolayı okullarda da uygulandığı üzerinde durulacaktır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na dayandırılarak hazırlanan okullarda uygulanan iş sağlığı ve güvenliği genelgeleri değerlendirilecektir.

4.1. ULUSLARARASI MEVZUAT

İş sağlığı ve güvenliği alanında ulusal seviyede yapılan düzenlenmelerin farklılıkları sonucunda çözüm üretebilmek amacıyla uluslararası alanda ortak kurallar içeren düzenlemeler yapılmıştır. Birleşmiş Milletler (BM), ILO, WHO ve AB iş sağlığı ve güvenliği alanında uluslararası mevzuatın meydana gelmesinde önemli ve etkili kuruluşlardır. Bu kuruluşlar çalışanların haklarının gözetilmesi, kazaların yaşanmaması, sağlık ve güvenlik için gereken önlemlerin alınması için uluslararası alanda çalışmalar yapmaktadırlar. Bu kuruluşların yaptıkları mevzuatlar ise uluslar için bağlayıcı nitelik taşımaktadır.

4.1.1. Birleşmiş Milletler (BM)

İş sağlığı ve güvenliği hakkı, 1948 BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde şu şekilde belirtilmiştir: "Herkesin, çalışma, mesleğini seçme, adil ve uygun iş koşullarında çalışma hakkı bulunmaktadır." Çalışanlara güvenli ve sağlıklı bir ortamda çalışma, dinlenme hakkı, çalışma saatlerinin makul ölçüde sınırlandırılması ile ücretli yıllık izin ve resmi tatillerde ücret verilmesi her çalışanın sahip olması gereken

haklardır. Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel, insani sorunların çözümünde işbirliği yapmak, temel insan hak ve özgürlüklerine karşı saygıyı teşvik etmek en önemli amaçlarındandır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948).

BM İnsan Hakları Bildirgesi'nin 23. maddesi ve Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 7. maddesine göre; "Bütün çalışanların, insan haysiyetine uygun çalışma şartlarında, kendini geliştirebileceği ve toplum için fayda sağlayabileceği, sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma hakkı vardır."

4.1.2. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

ILO; 1919 yılında kurulan, BM'ye bağlı, sosyal adaletin ve uluslararası insan ve çalışma haklarının iyileştirilmesi için çalışan bir uzmanlık örgütüdür. ILO üç temel motifi benimsemektedir. Bunlar, dünyada sosyal adaletin, insan haklarının ve ekonomik koşulların uyumluluğunun sağlanmasıdır. Çalışma standartlarının oluşturulmasını sağlamak ve sosyal diyalogun geliştirilmesi ILO'nun en önemli hedeflerindendir. BM'ye bağlı, devlet, işçi ve işvereni bir araya getiren üçlü yapıya sahip tek örgüttür. ILO Anayasası'nın başlangıcında iş sağlığı ve güvenliğinde gerekli tüm önlemlerin acilen alınması gerektiğini ve bu nedenle verilecek olan teknik ve mesleki eğitimin düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinde alınacak koruyucu ve önleyici önlemler konusunda eğitimin önemi vurgulanmıştır. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinde dünya barışının sağlanması için tüm ulusların üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiği, bunun için insani çalışma koşullarının tüm ülkelerde sağlanması gerektiği belirtilmiştir. ILO sözleşme, tavsiye kararları, bildirge, protokol ve diğer belgelerle ülkeler arasında benzer uygulamaları sağlamaya çalışmaktadır (ilo.org, 2018; Kılkış, 2016: 33).

ILO'nun çalışma hayatı ile ilgili düzenlemelerinde öncelik verdiği en önemli etkinlik alanı iş sağlığı ve güvenliğidir. Geçmişten günümüze ekonomik, sosyal ve teknolojik olarak birçok gelişme ve değişim yaşanmıştır. Yaşanan bu değişimler iş sağlığı ve güvenliği konusunu doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle ILO işyerlerinde güvenlik kültürünün oluşturulmasına ve yaygınlaştırılmasına önem vermektedir. ILO dezavantajlı grupların sağlık ve güvenliğine daha fazla önem verilmesi gerektiğini belirterek bunu sağlamayı hedeflemektedir (Kılkış, 2016: 34).

Uluslararası Çalışma Konferansında, 1914 yılından günümüze kadar 189 sözleşme, 6 protokol ve 204 tavsiye kararı kabul edilmiştir. Kabul edilen 189 sözleşmenin 148'i ve 204 tavsiye kararının 156'sı doğrudan ve dolaylı iş sağlığı ve güvenliğine yöneliktir. Kabul edilen sözleşmelerden biri olan 187 sayılı Sözleşme ile çok hızlı bir şekilde yaşanan teknolojik gelişim ve değişimler sonucu, küresel boyutta artan meslek hastalıkları ve iş kazalarını azaltmak için, ulusal düzeyde iş sağlığı ve güvenliği çalışmaları ile önleyici kültürün sürekli olarak geliştirilmesinin gerekliliği ifade edilmektedir (ilo.org, 2015; Kılkış, 2016: 35-36).

4.1.3. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1946 senesinde Uluslararası Sağlık Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansta WHO Anayasası yapılmıştır. 7 Nisan 1948'de WHO kurulmuştur ("Dünya Sağlık Örgütü," 2011).

WHO, sağlığa ilişkin bölgesel çabaların uluslararası boyut kazanması ve uluslararası çabaların etkinliğinin artırılması açısından önemli bir kuruluştur. Birleşmiş Milletlere bağlı ama özerk bir yapıda olan WHO, hükümetler ve meslek grupları ile işbirliği içinde çalışmaktadır. WHO Anayasası sağlığı; "*tam bir fiziksel, ruhsal ve sosyal iyilik hali*" olarak tanımlamaktadır. Din, dil, ırk, inanç, ekonomik ve sosyal durum ayrımı yapılmaksızın sağlıklı bir yaşamın her insanın temel hakkı olduğunu ifade etmektedir. WHO sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşturulabilmesi için çalışmakta, kamuoyunun bilinçlendirilmesi konu ile ilgili dünya standartlarının oluşturulmasını sağlamaktadır. İş sağlığı işyerinde sağlık ve güvenliğin tüm yönleriyle ilgilenir ve tehlikelerin birincil şekilde önlenmesine odaklanmaktadır. Sağlığın korunması için işgücünün eğitilmesi gerektiğini belirtmektedir. İş sağlığı ve güvenliği konularında uluslararası alanda varlığını sürdürmektedir (who.int, 2019a; who.int, 2019b; who.int, 2019c).

4.1.4. Avrupa Birliği (AB)

Temel amacı ekonomik bir birlik olarak 1950'li yıllarda kurulan ancak 1993'de yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması ile siyasi bir boyut kazanan AB, ulus üstü siyasi ve ekonomik bir kuruluştur. Kuruluş amacı ekonomik gelişme olmuştur ancak;

daha sonra görülmüştür ki ekonomik gelişme beraberinde sosyal gelişmeyi getirmemektedir. Üye ülkeler arasındaki farklı sosyal politikaların, eşitsizliğe neden olacağı ve tek pazarın oluşmasını engelleyeceği görüşünden hareketle eşitsizlik yaratan sosyal konuların ortak bir noktada birleşmesi için ortak bir sosyal politika oluşturulmuştur. AB'de sosyal politika alanı içinde en önem verilen ve en hızlı gelişen alan, iş sağlığı ve güvenliği alanıdır.

AB'de iş sağlığı ve güvenliği alanının başlangıcı 1952'lere dayandırılabilir. 1951 yılında kömür ocaklarında meydana gelen kaza ve meslek hastalıkların önlenmesine yönelik yapılan bir çalışma ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, kömür madenlerinde yaşanan kazaların azaltılması için önlemler almaya başlamıştır. 1957 yılında Maden Güvenliği Komisyonu'nun kurulması bu dönemdeki sınırlı gelişmelerdir. Daha sonraki yıllarda ise nükleer santrallerin güvenli hale getirilmesini, çalışanların ve toplumun sağlığını ve güvenliğini sağlamayı amaçlamış ve bu yönde çabalarını devam ettirmiştir (Çakır, 2004: 66-68). AB'de iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ilk düzenlemeleri Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu yapmıştır.

İş sağlığı ve güvenliğine dair en büyük adım Avrupa Tek Senedi ile gerçekleşmiştir. Ortak bir pazar oluşturularak üye ülkeler arası iş sağlığı ve güvenliğine dair farklılıkların giderilmesi olanaklı hale gelmiştir. Devlet, işveren ve işçi temsilcilerinden oluşan üçlü yapı da yine Tek Senet ile oluşturulmuştur.

İş sağlığı ve güvenliğine dair AB'de yaşanan önemli gelişmelerden biri de, 1989'da kabul edilen "Avrupa Sosyal Şartı" olmuştur. Avrupa Sosyal Şartı; çalışma şartlarının geliştirilmesi, sosyal güvenlik, mesleki eğitim, kadın ve erkek arasında eşit muamele, çocuk ve gençlerin korunmaları gibi konularda düzenlemeler getirerek, Birliği'nin sosyal politikasında önemli gelişmeler sağlamıştır (Aydın, 2005: 17).

Tek Senet'ten sonra AB sosyal politikaları içinde iş sağlığı ve güvenliği, en öncelikli ve önem verilen konularından biri olmuştur. İş sağlığı ve güvenliği alanındaki düzenlemeler, Birliğin sosyal politika alanındaki müktesebatının % 60'ını oluşturmaktadır (Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası (MESS), 2009).

89/391/EEC sayılı Çerçeve Direktifi AB'nin iş sağlığı ve güvenliği alanını yeniden yapılandırmıştır. Bu çerçeve 29 direktiften oluşmaktadır. Bu direktiflerle iş sağlığı ve güvenliğine dair temel değerler, kurallar ile koruyucu ve önleyici olarak minimum düzeyde yapılması gerekenler düzenlenmektedir (Kılkış, 2016: 37-38).

AB'ye aday olma sürecinde Birlik tarafından şart koşulan reformları gerçekleştirmek amacıyla Bakanlar Kurulu'nca 2001 yılında Ulusal Program hazırlanmıştır. Ulusal Programda Sosyal Politika ve İstihdam kısmında yer alan müktesebatın 40 tanesi iş sağlığı ve güvenliği hakkındadır (Sipahi, 2002: 1-6).

Uyum süreci çalışmaları, Türkiye'nin siyasi, sosyo–ekonomik ve çalışma hayatını derinden etkileyen değişiklikler getirmektedir. 3 Ekim 2005 yılında başlayan müzakere süreci ile birlikte, Türkiye'nin AB'ye uyum çalışmaları başlamıştır. İş sağlığı ve güvenliği uyum sürecinde Türkiye'nin hakkında çalışmalar yaptığı önemli alanlardandır. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatını oluştururken AB'nin iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı temel alınmıştır.

İş sağlığı ve güvenliğine dair uluslararası kuruluşların yaptığı çalışmalar değerlendirildiğinde, sağlığın korunması ve güvenliğin sağlanması için hem gereken tüm önleyici önlemlerin alınmasının, hem de güvenlik kültürünün oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. Tüm kuruluşların bu konu hakkında önemle durdukları kısım ise eğitim vurgusu olmuştur. Toplumsal gelişmenin sağlanmasında eğitimin önemi göz önüne alındığında iş sağlığı ve güvenliğinde de eğitime yapılan vurgunun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

4.2. ULUSAL MEVZUAT

Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği alanındaki gelişmeler tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi çalışma yaşamındaki gelişmelere bağlı olarak meydana gelmiştir. Sanayileşme hareketi Türkiye'de tam anlamıyla Cumhuriyet Dönemi'nden sonra başlamıştır. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili asıl mevzuat bu dönemden sonra oluşturulmuştur. Sınırlı bir biçimde de olsa Osmanlı Dönemi'nde de iş sağlığı ve güvenliğine yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

4.2.1. Osmanlı Mevzuatı

Osmanlı'da ekonomik yaşam sanayileşmeden ziyade esnaf örgütlenmesi şeklinde olmuştur. Ahilik adı verilen bu örgütlenme biçimi bir esnaf örgütlenmesidir. Esnaf örgütlenmelerinin yerini ise 15. yüzyıldan sonra lonca adı verilen meslek örgütleri almıştır. Lonca adı verilen sistem Tanzimat'a kadar devam etmiştir. Loncalar ekonomik ve sosyal bir sistem olarak Osmanlı'da uzun bir süre çalışma ve üretim ilişkilerini düzenlemiştir. Loncalar tarafından birtakım dayanışma sandıkları kurulmuştur. Bu yardım sandıkları devletin isteği ile oluşturulmamış, dinsel nedenlerden ve esnafın karşılıklı dayanışma anlayışından ortaya çıkmıştır. Osmanlı'daki üretim şeklinden dolayı iş risklerinin fazla olmaması nedeniyle yaşanan iş kazaları az sayıda ve basit yaralanmalar şeklinde olmuştur. Loncalar üyelerine meydana gelebilecek risklere karşı sınırlı bir biçimde de olsa güvenlik sağlamaya çalışmıştır. Bu dönemde iş sağlığı ve güvenliği bilinci gelişmemiştir (Arıcı, 1999: 29-34; Gerek, 1998: 4-5; İleri, 2014: 15-23).

Belirli alanlarla sınırlı olsa da Osmanlı'da sanayileşme Tanzimat sonrasında görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu ve Batı Avrupa ülkeleri arasındaki siyasi yakınlaşma ekonomik ilişkilere de yansımıştır Tanzimat Dönemi'nde sanayileşmek için, modern endüstrinin oluşturulabilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Madencilik, dokuma sanayi, tersane ve savaş sanayi vb. gibi. Osmanlı işçilerin güvenliğini ve korunmasını amaçlayan sosyal politikalar ve önlemler alma konusunda diğer Batı toplumlarına göre geri kalmıştır. Bunun en önemli nedeni; Avrupa ülkelerindeki sanayileşme hareketlerine ayak uyduramaması olmuştur. Bu dönemde henüz bir işçi sınıfının olmayışı nedeniyle de işçi haklarından ve bu hakların korunmasına yönelik düzenlemelerden söz etmek güçtür. 1860 tarihli Mecelle ise bu alanda atılan ilk pozitif adım olarak kabul edilmektedir (İleri, 2014: 26; Kılkış, 2016: 46).

Dilaver Paşa Nizamnamesi (1867):

1867 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi sosyal politika önlemleri sağlama amacında olmasa da çalışma koşullarını düzenleme ve işçi sağlığını koruma konusunda hazırlanan ilk belge olma özelliğine sahiptir. Nizamname ile asıl

amaçlanan üretimin arttırılması olmuştur. Nizamname sadece Ereğli Kömür Havzası'nda uygulanmıştır. Nizamname 100 maddeden oluşmaktadır. 1921'e kadar yürürlükte kalan Dilaver Paşa Nizamnamesi iş sağlığı ve güvenliğine dair yeterli koruyucu ve önleyici hükümler içermemekteydi (İleri, 2014: 24).

Maadin Nizamnamesi (1869):

1869'da çıkarılan Maadin Nizamnamesi'nde iş güvenliği ile ilgili hükümlere daha çok değinilmiştir. Çalışma işçinin isteğine bırakılmış, zorunlu çalışma yöntemine son verilmiştir. Madenlerde yaşanabilecek bir iş kazasının tazminine dair hükümler ilk kez bu nizamnamede yer almıştır (İleri, 2014: 25-26). Osmanlı'da iş sağlığı ve güvenliği alanında Dilaver Paşa Nizamnamesi ve Maadin Nizamnamesi dışında kayda değer önlemler alınmamıştır.

4.2.2. Cumhuriyet Dönemi

Sanayileşme ile birlikte değişen çalışma koşullarının etkisi ile iş kazaları ve meslek hastalıklarındaki artış sonucu, siyasi ve ekonomik koşulların da etkisiyle sosyal devlet ilkesi doğmuştur. İş sağlığı ve güvenliği de, sosyal devlet ilkesinin önemli bir unsuru olarak çalışanların haklarını korumak amacıyla demokratik hukuk devletini meydana getiren yasalar içinde yer almıştır.

1936 yılına kadar Türkiye sosyal politika alanında oldukça yavaş bir gelişme süreci yaşamıştır. Ekonomik yapının tarıma bağlı olması nedeniyle Batıdaki anlamıyla bir sanayileşme süreci meydana gelmemiş ve bunun sonucu olan bir işçi sınıfından söz etmek de imkânsız olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde iş sağlığı ve güvenliğine yönelik ilk sosyal politika önlemleri alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti; anayasada belirtildiği üzere laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devletidir. Herkes için geçerli bir hak olan yaşam hakkı, anayasa madde 2'de düzenlenmiştir. Anayasada iş sağlığı ve güvenliğine dair hükümler yer almakla birlikte çalışanların hakları anayasa ile güvence altına alınmıştır.

151 Sayılı Maden İşçisinin Hukuku Kanunu (1921):

151 sayılı Maden İşçisinin Hukuku Kanunu, 1921 tarihinde kabul edilmiştir. Bu dönemde iş sağlığı ve güvenliğine dair birçok önemli uygulama ve düzenlemeler yapılmıştır. Birinci Büyük Millet Meclisi tarafından işçi haklarına dair hazırlanan ilk kanundur. Ereğli Kömür Havzasını ele alarak oluşturulmuştur. Ülkenin genelinde uygulanan bir yasa olmaması nedeniyle ilk iş kanunu olduğu ifade edilemez sadece belirli bir bölge ve iş kolunu kapsamaktadır (İleri, 2014: 28-30).

Umumi Hıfzısıhha Kanunu (1930):

1930 tarihinde yayınlanan Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda, çalışma hayatında kadınların ve çocukların korunması, en az 50 işçi çalıştıran işyerlerinde hekim bulundurulması zorunluluğu, belirli sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde ise revir ya da hastane yapılması yükümlülüğüne dair maddeler yer almaktadır (Arıcı, 1999: 44-45; Gerek, 2008:7).

İşyerinde yaşanması olası kazalara karşı önlemler alınmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. İş yerindeki makine, araç-gereçlerden ötürü oluşabilecek kazaları ve işçinin sağlığını olumsuz etkileyebilecek tüm olumsuz koşullara ve meslek hastalıklarına karşı önlem alınmasına yönelik tüzük düzenlenmesi kararı alınmıştır. Bu konuda işçiyi gözeten düzenlemeler yer almaktadır (Gerek, 2012: 84; İleri, 2014: 31-32).

3008 Sayılı İş Kanunu (1936):

Cumhuriyet Dönemi ile birlikte sanayiye ve sanayileşmeye verilen önem neticesinde büyük şehirlerde ticaret ve sanayileşme hızla gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Mevcut mevzuat işçi-işveren ilişkisi, işçi hakları için gereken düzenlemeleri yapmaya yeterli olmadığından yeni bir iş kanunu yapılmasının zorunluluğu açıkça görülmüştür.

3008 sayılı İş Kanunu, ilk iş kanunu olması açısından Türk çalışma hayatı bakımından bir dönüm noktasıdır. Devletin her açıdan, işçi ve işveren ilişkilerine müdahalesi ve günümüzdeki iş sağlığı ve güvenliği konusunun yapısal temelleri bu kanunla ortaya atılmıştır. İş sağlığı ve güvenliği konuları sistemli ve ayrıntılı olarak

düzenlenmiştir. İşçinin korunması, işyerinde koruyucu önlemlerin alınması, işçilerin bilgilendirilmesi, işverenin işyerinde iş sağlığı ve güvenliğine dair yapmakla yükümlü olduğu sorumlulukların yanı sıra devletinde yerine getirmesi gereken yükümlülüklerine değinilmiştir (Kılkış, 2016: 48-49).

931 Sayılı İş Kanunu (1967):

1961 Anayasası'nda bulunan "Sosyal ve İktisadi haklar" başlığı altında iş güvenliğine dair hükümler yer almaktadır. İş güvenliğine dair hükümlere ilk kez bu anayasada yer verilmiştir. Herkesin çalışma özgürlüğüne sahip olduğu, kimsenin yaş, cinsiyet ve çalışma gücüne uygun olmayan işte çalıştırılamayacağı ifade edilmiştir. Çalışanların sağlığının korunması amacıyla çalışanlara dinlenme hakkı tanınması, insan onuruna yaraşır bir yaşam hakkı sağlanması için gereken önlemlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. Sosyal güvenlik hakkının korunmasının devlet tarafından üstlenileceği ifade edilmiştir. Bu düzenlemeler, çalışanların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını korumayı amaçlayan düzenlemelerdir. İş sağlığı ve güvenliğine dair hükümler anayasal temele kavuşmuştur (Kılkış, 2016: 49-50).

1961 Anayasası ile yapılan değişiklik ve 3008 sayılı ilk İş Kanun'u günün gereksinimlerini karşılayamaması sonucu *931 sayılı İş Kanunu* 28. 7. 1967'de çıkarılmıştır. Yasa ile artık bir işyerinde tek bir işçi çalışsa dahi o işyerinde yasanın uygulanması şartı getirilmiştir (İleri, 2014: 59-60).

1475 Sayılı İş Kanunu (1971):

Cumhuriyet Dönemi'nin üçüncü iş yasası olan, *1475 sayılı İş Kanunu* 1971'de, 931 sayılı İş Kanununun usul nedeni ile iptal edilmesinden dolayı yürürlüğe girmiştir. 931 sayılı İş Kanunu'nu genel olarak benimsemiş olmakla beraber, kıdem tazminatı ve asgari ücret konularında, uygulamada çıkan sorunların giderilmesi için birkaç düzenleme yapmıştır. İş sağlığı ve güvenliğine dair tüzük ve yönetmeliklerin büyük bölümü bu dönemde çıkarılmıştır (İleri, 2014: 60-61; Kılkış, 2016: 50).

4875 Sayılı İş Kanunu (2003):

4875 sayılı İş Kanunu, 1475 sayılı İş Kanunu'na ek olarak yeni düzenlemeler getirmiştir. 1475 sayılı Kanun daha çok ILO sözleşme ve tavsiye kararlarını esas alırken, 4875 sayılı Kanun ise daha çok AB direktifleri çerçevesinde hazırlanmıştır. Türkiye'nin AB'ye adaylık sürecinde hazırlanan 2002 ve 2003 ilerleme raporları yeni mevzuatı şekillendirmiş, ILO sözleşmelerinin onaylanması ve AB normlarının kabul edilmesi neticesinde 4857 sayılı Kanunla, iş sağlığı ve güvenliğine dair geçmiş kanunlara göre oldukça geniş çaplı ve önemli değişiklikler yapılmıştır (Ekmekçi, 2008: 7; Tuncay, 2008: 48).

Kanun sadece işçileri değil, aynı zamanda çırak ve stajyerleri de kapsamaktadır. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinden ve yaşanacak kazalardan onların da korunması ve faydalanması sağlanmıştır. İşyerlerinde sürekli olarak risk değerlendirmesi yapılması gerekliliği üzerinde durulmuş, bunun iş yerinde yaşanabilecek kazaları önlemede önemi vurgulanmıştır. Böylelikle çalışanların yaşanabilecek risklere karşı uyarılması, görüşlerinin alınması ve eğitilebilmesi kolaylaşacaktır. İşverenin de önlem alması kolaylaşacaktır. İş sağlığı ve güvenliğine dair sürekli bir iyileştirme amaçlanmıştır (Kılkış, 2016: 52-53).

4857 sayılı Kanun ile iş sağlığı ve güvenliğine dair hükümler ilk kez yasa düzeyinde ele alınmıştır. Kanun ile işçi sağlığı ve güvenliği ifadesi yerine iş sağlığı ve güvenliği ifadesine geçilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğine dair ele alınan konuların kapsamları genişletilmiştir. İşin yapılması anında önemli olanın sadece işçinin sağlığının korunması olmadığı, işçinin ve o işin yapılmasından etkilenecek herkesin korunmasının gerekliliğinden dolayı iş sağlığı kavramına geçilerek daha geniş bir anlama ve öneme kavuşmuştur. Halkın ve çevrenin korunmasının önemi üzerinde durulmuştur (Yılmaz, 2009: 106).

6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu (2012):

Gerek Avrupa ülkelerinde gerekse diğer sanayileşmiş modern ülkelerde, iş sağlığı ve güvenliğine dair özel kanunlar bulunurken, ülkemizde iş sağlığına dair yapılan düzenlemeler genel iş kanunlarının içinde yer almıştır. Bu nedenle sadece iş

sağlığı ve güvenliğini kapsayan, bu alana özel ve düzenli bir yapıya sahip bir kanuna ihtiyaç duyulmuştur. Tüm bunların neticesinde 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 2012 yılında kabul edilmiştir. Kanun kamu veya özel sektör ayrımı yapmadan, tüm çalışanların kanun kapsamında olduğunu ve tüm çalışanların kanunda belirtilen haklardan faydalanacaklarını belirtmektedir. Kanunun genel gerekçesinde iş sağlığı ve güvenliği sadece işyeri, çalışan bazında değil, toplumun genelini doğrudan ilgilendiren bir önceliğe ve amaca sahip olmasıdır. Sadece kurallar koyarak uygulanmaya çalışılan bir iş sağlığı ve güvenliği yaklaşımı yetersiz olmaktadır. Kural koymaktan ziyade önleyici, koruyucu, iyileştirici ve bilgilendirici olmalıdır. Önemli olan bir güvenlik kültürünün ve bilincinin de oluşturulmasıdır (6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012).

Kanunun insan odaklı ve risk esasına dayalı olması toplumun genelini ilgilendiren önemli bir mevzu olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşanacak kazalar sadece işvereni, işçiyi etkilemek ile sınırlı olmamakla birlikte; ülke ekonomisine ve mağdurun ailesine de hem maddi, hem manevi zarar vermektedir. Kanundan yararlanan kişilerin ve işyerlerinin artması kanunun iş sağlığı ve güvenliğindeki koruyucu ve önleyici amacına uygundur.

Kanunun en önemli özelliklerinden biri de tüm çalışanlara iş sağlığı ve güvenliğine dair eğitim verilmesidir. Çalışanlar hem eğitim verilip bilgilendirilecek, hem de onların da görüşleri alınacaktır. İşi yapan kişinin güvenliğe dair önleyici önlemler alınması açısından görüşleri daha önem taşımaktadır. Önleyici yaklaşımın en önemli basamağı eğitimdir. Kazanılan eğitim sonrası bilgiler uygulamaya dönüştürülerek kazadan korunmaya yönelik davranış biçiminin oluşturulması önem taşımaktadır. Çalışanın iş sırasında dikkatsizliği veya işyerinin yeterli koruyucu ve önleyici önlemlere sahip olmaması iş kazasının tek nedeni değildir. Çalışanın yapacağı iş ve nasıl korunabileceğine dair eğitimsiz olması da iş kazalarının en önemli nedenlerindendir (Kılkış, 2016: 83-84).

İş sağlığının ve güvenliğinin toplumun tamamını ilgilendiren önem ve önceliğe sahip olduğu ilk kez 6331 sayılı kanun ile belirtilmiştir. Güvenlik kültürü ve bilincinin oluşturulmasının gerekliliği ilk kez bu kanunda vurgulanmıştır. Koruyucu ve önleyici önlemlerin tüm toplum için esas olduğu ifadesinden dolayı kanunun kapsamı sadece

çalışanlarla sınırlandırılmamıştır. Kanunun sahip olduğu bu özelliklerden ve çocukların okullarda yaşadıkları kazalar sonucu iş sağlığı ve güvenliği kanunu okullarda uygulanmaya başlanmıştır. Toplumun genelinin korunması ilkesi sağlanmaya çalışılmış ve okul kazalarının önlenmesi amaçlanmıştır. Kendini koruma konusunda yetersiz olan çocukların bu kapsamda kanundan yararlanması önemli bir gelişmedir.

2014/16 Sayılı Okullarda İş Sağlığı Ve Güvenliği Konulu Genelge

6331 sayılı İş Sağılığı ve Güvenliği Kanunu'nun 2012 yılında yürürlüğe girmesi ile kamu ve özel sektör ayrımı yapmadan tüm çalışanlar kanun kapsamına alınmıştır. Bu kanuna dayanarak 2014 yılında MEB'in hazırlamış olduğu genelge ile iş sağlığı ve güvenliği okullarda uygulanmaya başlanmıştır.

50 ve daha fazla çalışanın bulunduğu okul ve kurumlarda yönetmelik çerçevesinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu oluşturulur. Okul müdürü işveren olarak kabul edilir, kurumun amiridir. Okullarda iş sağlığı ve güvenliği amaçlı kullanılmak istenen levha, basılı dokümanlar Çalışma İl Müdürlüklerinden temin edilebilecektir. Öğrencilere ve tüm çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği konusunda farkındalık yaratmak, kültür oluşturmak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, iş sağlığı ve güvenliği konusunda çalışan STK'lar ile seminer, panel, konferanslar işveren vekili sıfatı ile okul/ kurum müdürlüklerince düzenlenecektir.

Okul ve kurumlarına ait bina ve eklentilerin iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına uygun fiziki koşulları sağlayıp sağlamadığı değerlendirilecek ve gereken fiziki güvenlik önlemleri alınacaktır.

Öğrencilerin ve çalışanların sağlıklarını ve güvenliklerini korumak amacıyla yapılması gereken tüm uygulamalar ve alınması gereken tüm önlemler en kısa sürede ertelenmeden gerçekleştirilmelidir (2014/16 Sayılı Genelge, 2014).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, öğrencilerin yaşadığı kazalar, meclis komisyonunun yapmış olduğu araştırma ve toplumsal tepkiler sonucu öğrencilerinde bu kapsama dâhil edilmesiyle okullarda uygulanmaya başlamıştır. Ancak okul kazaları yaşanmaya devam etmiştir. Genelgede belirtilen fiziki güvenliğin

sağlanması, güvenlik kültürünün oluşturulması ifadelerine rağmen okullar çocuklar için güvenli alanlar haline getirilememiş ve güvenlik kültürü oluşturulamamıştır. Bu neticede MEB tarafından iş sağlığı ve güvenliğine dair 2018/10 sayılı Genelge hazırlanmıştır.

2018/10 Sayılı Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması Konulu Genelge

Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması Konulu Genelge 26.04.2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Genelge ile okullarda öğrencilerin sağlıklı ve güvenli bir ortamda öğretim görmelerinin sağlanabilmesi için gereken koruyucu ve önleyici önlemlerin alınması ve veliler açısından da çocuklar için okulun güvenli bir ortam olduğu konusunda endişe duymayacakları bir ortam oluşturulması amaçlanmaktadır.

Genelgeye göre öğrencilerin, okullarda ve okul çevresinde için herhangi bir kaza yaşamamaları için her türlü güvenlik önlemi alınmalı ve fiziki olarak gerekli güvenlik şartları sağlanmalıdır. Okula ulaşım sırasında yaşanabilecek her türlü kaza ve risklerinde ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Öğrencilerin okul çevresinde herhangi bir kaza yaşamaması adına okul kapılarında giriş ve çıkış için gereken kontroller sürekli yapılacak ve tedbirler alınacaktır. Trafik kazalarına karşı da gereken önlemler alınacak ve öğrencilere güvenli ulaşım imkanı sağlanacaktır.

Okullarda iç ortamlar kadar dış ortamlarda da tehlikeler mevcuttur. Dış ortam olan okul bahçelerinin ve okul bahçelerinde bulunan araç ve gereçlerinin öğrenciler için uygun güvenlik koşullarına göre düzenlenmesi, gereken tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğine dair her türlü donanımın okullarda bulunması ve acil durumlarda ise bu konuda eğitimli kişilerce müdahale yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Güvenlik bilinci oluşturmak amacıyla, gereken materyaller uygun yerlere yerleştirilmelidir. Acil durumlar için neler yapılmasını ve acil çıkışları gösteren levhalar yerleştirilmeli, eğitici ve bilgilendirici materyaller bulunmalıdır.

Güvenli ve sağlıklı bir okul ortamının sağlanması için her türlü eğitim ve rehberlik faaliyetlerine önem ve öncelik verilmelidir. Okul ve kurumlarda öğrenciler arası şiddet, saldırganlık, akran zorbalığına neden olacak risk faktörlerinin en aza indirgenmesi ve bunun için gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir (2018/10 Sayılı Genelge, 2018).

Bu genelgede sürekli olarak okul içi, okul dışı ve okul çevresinin güvenli ve sağlıklı ortamlar olması vurgusu yer almaktadır. Kazaların yaşanmaması için gerekli her türlü eğitimin verilmesi ve tedbirlerin en kısa zamanda alınması gerektiği genelgede belirtilmektedir. 2014/16 sayılı ve 2018/10 sayılı genelgeler iş sağlığı ve güvenliğine dair çıkarılmış olmalarına rağmen okul kazaları yaşanmaya devam etmektedir. Bu durumda şu sonuca ulaşılmaktadır; çıkarılan yasa, tüzük, yönetmeliklere rağmen kazaların yaşanmasının nedenleri gereken önlemlerin alınmaması ve güvenlik kültürüne sahip olunmamasıdır. Çok boyutlu bir konunun sadece hukuki boyutunun gerçekleştirilip toplumsal boyutunun göz ardı edilmesi toplumsal bir soruna neden olmaktadır. Güvenlik kültürüne sahip olmayan bir toplumda kazaların yaşanmamasından söz edilemez. Güvenlik kültürünün göz ardı edilmesi insan faktörünün yok sayılması demektir. Oysaki kazaların yaşanmasının en önemli nedenlerinden biri de güvenli olmayan davranışların yapılmaya devam edilmesidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

5.1. CİNSİYET, YAŞ VE DEVAM EDİLEN SINIF DAĞILIMI

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Erkek	85	53,1
Kız	75	46,9
Toplam	160	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin, % 53, 1 (85) erkek, % 46, 9 (75) ise kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2: Yaş Dağılımı

Yaş	n	%
10	9	5,6
11	48	30,0
12	35	21,9
13	25	15,6
14	38	23,8
15	5	3,1
Toplam	160	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 52'si 11-12 yaş aralığındaki öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Devam Edilen Sınıf

Sınıf	n	%
5.sınıf	44	27,5
6.sınıf	43	26,9
7.sınıf	30	18,8
8.sınıf	43	26,9
Toplam	160	100,0

Araştırmaya 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri katılmıştır. % 27,5 5. sınıf, yaklaşık % 27 6. sınıf, yaklaşık % 19 7. sınıf ve yaklaşık % 27'si 8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

5.2. AİLEYE İLİŞKİN VERİLER

Tablo 4: Annelerin Eğitim Durumu

Eğitim seviyeleri	N	%
Okuma-yazma bilmiyor	41	25,6
Okuma-yazma biliyor	39	24,4
İlköğretim	59	36,9
Ortaöğretim	17	10,6
Lisans	4	2,5
Toplam	160	100,0

Annelerin, % 25,6 bilmediği görülmüştür. Okuma-yazma bilip hiç okula gitmeyenlerin oranı ise % 24,4'tür. Lisans ve ortaöğretim en az orana sahip iki eğitim düzeyi olmakla birlikte, en yüksek oranı ise ilköğretim mezunları oluşturmaktadır. Annelerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Babaların Eğitim Durumu

Eğitim seviyesi	N	%
Okuma-yazma bilmiyor	12	7,5
Okuma-yazma biliyor	26	16,2
İlköğretim	69	43,1
Ortaöğretim	45	28,1
Yüksekokul	3	1,9
Lisans	5	3,1
Toplam	160	100,0

Babaların eğitim düzeyi annelerin eğitim düzeyinden daha yüksektir. Ağırlıklı olarak % 43,1 oranı ile ilköğretim mezunu, % 28,1 ise ortaöğretim mezunlarından oluşmaktadır. Yüksekokul ve lisans eğitimi en düşük orandaki iki eğitim düzeyi olmasına rağmen annelerin oranından daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Okuma-yazma bilmeyen babaların oranı, okuma-yazma bilmeyen annelerin oranından düşüktür.

5.3. OKULLARDA YAŞANAN KAZALAR

Tablo 6: Okulda Kaza Geçirme Durumu

Kaza	N	%
Evet, geçirdim	89	55,6
Hayır, geçirmedim	71	44,4
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 55,6'sı okulda kaza geçirdiğini, % 44,4 gibi bir oranda ise kaza geçirmediğini belirtmiştir. Formlar incelendiğinde, öğrencilerin "kaza geçirdin mi?" sorusuna hayır kaza geçirmedim seçeneğini işaretlemiş olmalarına rağmen, sonra gelen soruda "kaç kez kaza geçirdin?" sorusuna ise 1, 2, 3 seçeneklerini işaretledikleri görülmüştür. Sonraki soru olan kaza çeşidi seçeneklerini işaretleyenlerde bulunmaktadır. Öğrencilerin bir kısmının da önce evet kaza geçirdim seçeneğini işaretlediği, sonradan bu seçeneği değiştirip hayır kaza geçirmedim seçeneğini seçtiği,

araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Yani kaza geçiren çocukların oranı daha yüksek olabilir. Çocukların yarıdan fazlası kaza geçirmiştir. Bu durum okulların güvenli olmadığını göstermektedir.

Tablo 7: Geçirilen Kaza Sayısı

	Kaza sayısı	n	%
Geçerli	1 kez	39	24,4
	2 kez	22	13,8
	3 ve daha fazla	35	21,9
	Toplam	96	60,0
Kayıp veri		64	40,0
	Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 24,4'ü 1 kez, % 13,8 2 kez ve % 21,9'u ise 3 ve daha fazla olmak üzere kaza geçirdiklerini belirtmiştir. Kaza geçirdin mi? sorusuna hayır geçirmedim cevabı veren öğrenciler ise bu soruyu işaretlemediklerinden dolayı analizde kayıp veri olarak geçen oranın % 40 olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Geçirilen Kaza Türü

Kaza Türü	n	%
Yüksekten düşme	3	1,0
Merdivenden düşme	27	9,2
Okul bahçesinde kaza	72	24,6
Kesici-delici alet yaralanması	11	3,8
Laboratuvarda	1	,3
Arkadaşım yüzünden	55	18,8
Sınıfta yaralandım	51	17,4
Tuvalette	2	,7
Spor salonunda	5	1,7
Çarpışma sonucu / kişi, sıra, masa, kapı	66	22,5
Toplam	293	100,0

Öğrencilerin, % 24,6 okul bahçesinde, % 22,5 çarpışma sonucu, % 18,8 arkadaşı yüzünden, % 17,4 sınıfta, % 9,2 merdivenden düşme sonucu, % 3,8 kesici-delici alet yaralanması sonucu yaralandıklarını belirtmişlerdir. Yüksekten düşme, laboratuvarda ve tuvaletlerde yaşanan kaza sayıları az olmakla birlikte, yüksekten düşme sonucu yaralanan öğrenciler hastaneye gitmişlerdir. Kaza geçirmediğini belirten öğrencilerin, "ne tür kaza geçirdin?" sorusuna yanıt verdikleri görülmüştür. Arkadaşım yüzünden, çarpışma sonucu, sınıfta olan yaralanmaları işaretledikleri görülmüştür. Bunun nedeninin öğrencilerin bunları kaza olarak görmemelerinden ve kaza kavramının ne anlama geldiğini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Kaza kavramı ile ilk akıllarına gelen anlamın, trafik kazası kavramı olduğu gözlemlenmiştir. Kesici-delici alet yaralanmaları sadece okuldan kaynaklı bir nedenden ötürü gerçekleşmemektedir. Öğrencilerin evden getirdikleri bıçak gibi kesici aletlerden ötürü de gerçekleşmektedir. Bu soruda, öğrencilerin çoklu cevap verebilecekleri belirtilmiştir. Öğrencilerin yaklaşık % 25'i okul bahçesinde yaralanmaktadır. Bu nedenle okul bahçelerinin daha güvenli hale getirilmesi gerekmektedir. Sınıflar kontrol ve denetimin olduğu mekânlar olmasına rağmen sınıflarda meydana gelen yaralanmalarında oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 9: Arkadaşlarla Kavga

Kavga	N	%
Sözlü olarak kavga ediyoruz	56	35,0
Hayır, hiç kavga etmiyorum	62	38,8
Fiziksel şiddet kullanarak kavga ediyoruz	42	26,2
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 39'u hiç kavga etmediklerini, % 35 sadece sözlü olarak kavga ettiklerini, % 26,2'si de kavgalarda birbirlerine fiziksel şiddet uyguladıkları belirtmiştir. Öğrencilerin % 60'ı sözlü veya fiziksel şiddet uygulayarak çocuklarla kavga etmektedir. Bu durum iş sağlığı ve güvenliğinin önemini göstermektedir. Fiziksel ve sosyal sağlığının korunması açısından iş sağlığı ve güvenliği eğitimi oldukça önemlidir.

Tablo 10: Öğrenciler Arası Çıkan Kavgalarda Yaralanma Durumu

Yaralanma	N	%
Evet	114	71,2
Hayır	46	28,8
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 71,2'si öğrenciler arası çıkan kavgalarda yaralanmalar olduğunu, % 28,8 ise yaralanmalar olmadığını belirtmektedir. Öğrenciler arası çıkan kavgalarda yaralanmalar olduğunu belirten öğrencilerin, "arkadaşınla kavga ediyor musun?" sorusuna hayır cevabı verilmiştir. Kendilerinin kavgaya karışmadığını, ama arkadaşlarının kavga sonucu yaralandıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler arası çıkan kavgalarda yaralanma oranlarının çok yüksel olduğu görülmüştür. Dolayısıyla öğrencilere sadece iş sağlığı ve güvenliği konusunda değil, aynı zamanda şiddetten uzak durma, davranışlarını kontrol etme konusunda da eğitim verilmesi gerekmektedir.

Tablo 11: Öğrenciler Arası Çıkan Kavgalarda Yaralanma Çeşidi

Yaralanma çeşidi	n	%
Düşme	93	32,6
Başından yaralanma	52	18,2
Kesici-delici alet yaralanması	92	32,3
Kol-bacak kırılması	48	16,8
Toplam	285	100,0

Öğrencilerin, % 32,6 düşme, % 32,3 kesici-delici alet yaralanması, % 18,2 başından yaralanma ve % 16,8'i ise kol-bacak kırılması sonucu yaralandıklarını belirtmiştir. Bu soruda, öğrencilerin çoklu cevap verebilecekleri belirtilmiştir. Düşme ve kesici-delici alet ile yaralanma oranları oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin düşmesini engelleyen düzenlemelerin yapılması ve donanımın sağlanması gerekmektedir.

5.4. KAZALARDAN SONRA SERGİLENEN DAVRANIŞLAR

Tablo 12: Kaza Geçirildiğinde İlk Yardım Alma Durumu

İlk yardım	N	%
Arkadaşım	94	58,8
Öğretmenim	25	15,6
Sağlık görevlileri	6	3,8
Kimse yardım etmedi	35	21,9
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 59 kaza sonrası ilk yardım eden kişinin arkadaşı olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık % 22 kimsenin kaza sonrası yardım etmediğini, % 15,6 öğretmeninin, % 3,8 de sağlık görevlilerinin yardım ettiğini belirtmiştir. Çarpışma veya arkadaşı yüzünden kaza geçirdiğini belirten öğrencilerin, genel olarak arkadaşları veya kimse yardım etmedi seçeneğini seçtikleri görülmüştür. Bu sonuçlara göre öğrenciler kazanın sonuçları ile kendileri baş etmeye çalışmışlardır. Çocukların arkadaşlarına yardım etmeye çalışması bize çocukların çocuklara yardım ettiğini göstermektedir. Bu nedenle çocuklara öncelikle kazadan korunma, aynı zamanda kaza anında ve sonrasında yapılacaklar konusunda eğitim verilmesi elzemdir. Çocuklara ilk yardım eğitimi verilmelidir. Ayrıca çocuklara kazaya uğradıklarında neler yapacakları öğretilmelidir.

Tablo 13: Kaza Sebebiyle Hastaneye Gitme

Hastaneye gitme	n	%
Evet, gittim	43	26,9
Hayır, gitmedim	117	73,1
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 27'si kaza sonrası hastaneye gittiğini, % 73,1 ise gitmediğini belirtmiştir. Kaza sebebiyle hastaneye giden öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde; okul bahçesinde kaza sonucu 26 kez, kesici-delici alet yaralanması sonucu 10 kez, yüksekten düşme 2 kez, merdivenden düşme 12 kez, arkadaşı nedeniyle yaşadığı kaza sonucu 19 kez ve sınıfta yaşadıkları kazalar nedeniyle 16 kez hastaneye gittikleri hastaneye gittikleri görülmüştür. Kesici-delici alet yaralanması sonucu öğrencilerin tamamı hastaneye gitmiştir. Yaşanan kazaların sayısına ve yaşandığı ortamlara bakarak, okul bahçelerinin ve sınıfların çocuklar için güvenli ortamlar olmadığı görülmektedir. Bu ortamların güvenli hale getirilmesi gerekmektedir. Kesici-delici alet yaralanması sonucu yaşanan yaralanmalar öğrencilerin güvenli davranışlar sergilememesi sonucu yaşanmaktadır. Bu durum öğrencilerin güvenlik kültürüne sahip olmadığını göstermektedir.

Tablo 14: Ailelerin Kaza İle İlgili Uyarması

Kaza uyarısı alma	n	%
Evet, uyarır, dikkatli olmamı söyler	147	91,9
Hayır, uyarmaz	13	8,1
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 92'si ailelerinin kazalar ile ilgili onları uyardıklarını belirtmiştir. Kesici-delici aletle yaralanmalarda evden getirilen bıçak gibi kesici aletler kullanılmaktadır. Bunun sonucunda, ailelerin kaza öncesi değil, kaza sonrası çocuklarını uyardıkları veya yapılan uyarıların yeterli olmadığı araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Bu durum ailelerinde güvenlik kültürüne sahip olmadığını göstermektedir.

Tablo 15: Arkadaşın Kaza Geçirmesi Halinde Gösterilecek Davranış

Davranış	n	%
Hemen ona yardım ederim	120	75,0
Öğretmenimi çağırırım	40	25,0
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 75'i kaza yaşanması halinde hemen ona yardım edeceğini belirtmiştir. % 25'i ise öğretmenini çağıracağını belirtmiştir. Öğrencilerin basit yaralanmalarda arkadaşlarına yardım etmeleri olumlu bir davranış olmasına rağmen, daha ciddi yaralanmalarda yardım etmeleri ise daha kötü sonuçlara neden olabilmektedir. Öğrencilerin ilk yardım ve kazalarda neler yapılması gerektiği hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür.

5.5. OKULDA KAZA SONRASI ALINAN ÖNLEMLER

Tablo 16: Okulda Kaza Sonrası Önlem Alınma Durumu

Önlem	n	%
Evet, alındı	42	26,2
Hayır, alınmadı.	118	73,8
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 26,2'si kazalar sonrası önlem alındığını, yaklaşık % 74 ise kaza sonrası önlem alınmadığını belirtmiştir. Ancak kaza sonrası önlem alındığını belirten öğrencilerin, bir sonraki soru olan "ne tür önlemler alınmıştır?" sorusuna cevap veremedikleri, bilmiyorum veya kural konuldu şeklinde cevap verdikleri görülmüştür. Kaza sonrası güvenlik önlemlerinin alınmayışı kazaların tekrarlanma olasılığının yüksek olmasına neden olacaktır. Bu durum aynı zamanda güvenlik kültürünün bulunmadığını işaret etmektedir. Öğrencilerin bu konuda bilgi sahibi olmamaları güvenlik bilincine ve kültürüne sahip olmadıklarının göstermektedir. Bu sonuçlar okuldaki diğer paydaşların da yeterli bilgi ve donanıma sahip olmadığını göstermektedir.

Tablo 17: Alınan Önlem Türü

Önlemler	n	%
Kural konuldu	26	16,2
Bilmiyorum	23	14,4
Yanıt yok	34	21,2
Önlem alınmadı	77	48,1
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin kaza sonrası alınan önlemler hakkında, % 48,1 önlem alınmadığını, % 21,2 yanıtlamadığı, % 14,4 bilmiyorum, % 16,2 ise kaza sonrası kurallar konuldu biçiminde yanıt verdikleri görülmüştür. Bilmiyorum şeklinde cevap veren öğrencilerin; önlem nedir bilmiyorum, alınıp alınmadığını bilmiyorum şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Alınan önlemlerin kural konulmak olduğunu belirtip; bu kuralların "koşmayın", "dikkatli olun" şeklindeki sözlü uyarılar olduğu belirtilmiştir. Kaza sonrası alınan önleme, "*elimi bandajladım, böylece önlem alındı"*, bir diğer öğrenci de *" sıraya çarpıp kendimi sakatlayınca, sıraları düzelttik önlem almış olduk"* şeklinde not yazmıştır. Güvenlik kültürünün olmadığı görülmüştür.

5.6. OKULDA GÜVENLİK ÖNLEMİ

Tablo 18: Okulda Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması

Yeterli önlem	n	%
Evet, alınıyor	29	18,1
Hayır, alınmıyor	131	81,9
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 82'si okulda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığını, % 18,'i yeterli güvenlik önleminin alındığını belirtmiştir. Alınan önlemlerin koyulan kurallar olduğunu belirten öğrenciler, güvenlik önlemlerinin yeterli olduğu seçeneğini işaretlemişlerdir. Okulu güvenli bulma nedenleri, sağlık ve fiziki açıdan okulun güvenli olması değildir. Arkadaşları ve öğretmenlerini tanıdıkları için, yani yabancı bir çevre olmadığından okul ortamını güvenli bulmaktadırlar. Öğrencilerde güvenlik kültürü ve bilinci oluşmadığı gibi bu konuda yanlış ve eksik bilgilere sahiptirler.

Tablo 19: Okulda Yabancılara Karşı Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması

Önlem	n	%
Güvenlik önlemleri alınıyor, yabancılar kolayca okula giremez	101	63,1
Hayır, yeterli güvenlik önlemi alınmıyor, isteyen okula girip çıkabilir	59	36,9
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 63,1'i okula yabancıların kolaylıkla giremediğini, yaklaşık % 37'si ise yabancıların okula rahatlıkla girebildiğini belirtmiştir. Araştırma sürecinde okul kapısında güvenlikçi olduğundan, yabancıların okula kolaylıkla giremedikleri görülmüştür. Yaklaşık % 37 gibi bir oran oldukça yüksek olmakla birlikte, öğrencilerin okulu güvenli bir mekân olarak görmediklerini göstermektedir. Bu bağlamda denetim anlamında sağlanan güvenlik önlemlerine kıyasla kazalara karşı alınan güvenlik önlemlerinin daha yetersiz olduğu söylenebilir.

Tablo 20: Kazadan Korunma Konusunda Bilgilendirilme Durumu

Bilgilendirme	n	%
Evet, kaza nedir biliyorum.	50	31,2
Hayır, kaza nedir bilmiyorum.	110	68,8
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 70'i kaza ve kazadan korunma konusunda bilgilendirilmediklerini, % 31,2'si ise kazanın ve korunmanın ne demek olduğunu bildiklerini belirtmişlerdir. Anket çalışmasının yapıldığı an, öğrencilerin sorduğu sorular öğrencilerin kaza kavramının tam olarak neyi ifade ettiğini bilmedikleri görülmüştür. Öğrencilerin kaza kavramının zihinlerindeki tek karşılığı "trafik kazası" ifadesi olmuştur. Öğrencilerin çarpışma ve arkadaşı nedeniyle geçirdikleri kazaları, kaza olarak değerlendirmemelerinin nedeni anlaşılmaktadır. Kaza ve güvenlik hakkında gereken eğitimi almamış olmaları güvenlik bilincine sahip olmamalarına

neden olmuştur. Güvenlik kültürüne sahip olunmaması nedeniyle kavramları anlama ve tanımlama konusunda yetersiz kalmışlardır.

Tablo 21: Nöbet Tutulduğunda Görev Hakkında Bilgilendirilme Durumu

Nöbet bilgilendirme	n	%
Nöbet tuttuğum yerden ayrılmamamı söylüyor	59	36,9
Hayır, bir şey söylemiyor	63	39,4
Önemli durum nöbetçi öğretmen / idareci çağır	38	23,8
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 24'ü önemli bir durumda nöbetçi öğretmen/ idareciyi çağıracağını, yaklaşık % 37 nöbetçi olduğu zaman görevli olduğu yerden ayrılmamalarının istendiğini, % 39,4'ü ise nöbetçi oldukları zaman herhangi bir bilgilendirme olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunlukla herhangi bir bilgi verilmiyor seçeneğini seçtiği, daha sonra ise bu seçeneği değiştirdikleri görülmüştür. Oysaki nöbet zamanı öğrencilerin bilgilendirilmesi, acil bir durumda öğrencinin nasıl davranması gerektiği konusunda yol gösterici olacaktır.

Tablo 22: Nöbet Tutulduğunda Kaza Yaşanması Halinde Gösterilecek Davranış

Davranış	n	%
Nöbetçi öğretmen/ idareci çağırırım	120	75,0
Kendim yardım ederim	40	25,0
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin kaza yaşanması durumunda, % 75'i nöbetçi öğretmen/ idareciyi çağıracağını, % 25'i ise kaza yaşanması halinde kendisinin yardım edeceğini belirtmiştir.

Tablo 23: Acil Bir Durum Anında Yapılacaklar

Davranış	n	%
Hemen dışarı koşarım	33	20,6
Bir şey yapmam	11	6,9
Öğretmenimi dinlerim, onun dediğini yaparım	116	72,5
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin acil bir durum yaşanması durumunda, % 72,5'i öğretmenini dinleyip bu doğrultuda hareket edeceğini, % 20,6 hemen dışarı koşacağını, yaklaşık %7 de bir şey yapmayacağını belirtmiştir. Öğrencilerin acil durum yaşanması halinde kendi başına ne yapacağını bilmediği görülmüştür.

Tablo 24: Okul Acil Çıkış Bilgisi

Acil çıkış kapısı	n	%
Evet	8	5,0
Hayır	152	95,0
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 95'i okuldaki acil çıkış kapılarının yerini bilmediğini, % 5'i bildiğini belirtmiştir. Okullarda acil bir durum yaşandığı an, okulun kolayca ve öğrencilerin de güvenli bir şekilde tahliye edilebilmesi için okullarda acil çıkış kapılarının varlığı hayati bir önem taşımaktadır. Araştırmanın yapıldığı okulda yapılan gözlemler sonucu okulda acil çıkış kapılarının bulunmadığı görülmüştür. Acil çıkış kapısının olduğunu belirten öğrenci yüzdesi az olmasına rağmen öğrencilerin sadece % 5'lik bir kısmı acil çıkış kapılarının olduğunu belirtmesi, öğrencinin "acil çıkış kapısının" ne olduğunu bilmediğini göstermektedir. Okulun kapılarının acil durumlarda kullanılabileceğinden hareketle, bu kapıların acil çıkış kapısı olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

Tablo 25: Okulda İş Sağlığı İle İlgili Donanım Durumu

Donanım	n	%
Evet	45	28,1
Hayır	115	71,9
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 72'si okullarında iş sağlığı ve güvenliğine dair afiş, levha gibi uyarıcı donanımların bulunmadığını belirtmiştir. % 28,1 ise bulunduğunu belirtmiştir. Araştırmanın yapıldığı okulda iş sağlığı ve güvenliğine dair herhangi bir bilgilendirici, uyarıcı levha bulunmamaktadır. Öğrencilerden iş sağlığı ve güvenliğine dair bulunan levhaların neler olduğu sorulduğunda, okuldaki yangın söndürmek için kullanılan araç-gereçleri göstermişlerdir. Dolayısıyla bu okulda iş sağlığı ve güvenliğine dair donamınlar bulunmadığından, öğrencilerin de donanımlar hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmüştür.

Tablo 26: İş Sağlığı ve Güvenliği İle İlgili Donanımları Tanıma Ve Anlama Durumu

Donanım tanıma-anlama	n	%
Evet, biliyorum	55	34,4
Hayır, bilmiyorum	105	65,6
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 66'sı iş sağlığı ve güvenliğine dair afiş ve levha gibi donanımların anlamını bilmediğini, % 34,4'ü ise anlamını bildiğini belirtmiştir. Bu sonuç temel bilgiler açısından iş sağlığı ve güvenliği eksikliği olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin okuldaki sağlık ve güvenliklerinin tesadüflere bağlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 27: Okulda Kendini Güvende Hissetme Durumu

Güvende hissetme	n	%
Evet	66	41,2
Hayır	94	58,8
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 41,2'si okulda kendini güvende hissettiklerini, % 58,8'i ise okulda kendini güvende hissetmediğini belirtmiştir. Öğrencilerin okulu güvenli bulması durumu iş sağlığı ve güvenliği kapsamında bir güvende hissetme, okulun kazaların yaşanmadığı bir yer olduğu düşüncesinden değil; okulda arkadaşlarını ve öğretmenlerini tanıdıkları için okulu güvenli bulduklarından kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin % 58,8'i okulda kendini güvende hissetmemektedir. Kendini güvende hissetmediği halde yine de okula gelmek mecburiyetindedir. Bu, çocukların akademik başarısını negatif yönde etkileyecek bir durumdur.

Tablo 28: İş Sağlığı Ve Güvenliği Dersi Var Olma Durumu

İş sağlığı dersi	n	%
Evet	3	1,9
Hayır	157	98,1
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 98,1 okullarda iş sağlığı ve güvenliği dersinin olmadığını, % 1,9 ise dersin olduğunu belirtmiştir. Müfredatta iş sağlığı ve güvenliği dersi bulunmamaktadır. Kaza oranları ve öğrencilerin kendilerini okulda güvende hissetmemeleri durumu birlikte ele alındığında iş sağlığı ve güvenliği dersinin müfredatta neden olması gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Tablo 29: İş Sağlığı Ve Güvenliği Dersi Olmalı Mı?

Ders olmalı mı?	n	%
Evet	148	92,5
Hayır	12	7,5
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 92,5'i iş sağlığı ve güvenliği dersi olmalı derken, % 7,5 ise ders olmamalı denmiştir. Dersin olmasını istemeyen öğrencilerin yeni bir dersin ödev ve sınav anlamına geleceği düşüncesine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 30: Okulda İş Sağlığı Ve Güvenliği İle İlgili Seminer, Panel Düzenlenmesi Durumu

Seminer, panel	n	%
Evet	23	14,4
Hayır	137	85,6
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 85,6'sı okullarında iş sağlığı ve güvenliğine dair herhangi bir seminer/ panel düzenlenmediğini, % 14,4 ise seminer/ panellerin düzenlendiğini belirtmiştir. Araştırmanın yapıldığı okulda iş sağlığı ve güvenliğine dair öğrencilerin katıldığı, bilgi sahibi olacağı herhangi bir seminer/ panel düzenlenmemiştir.

5.7. OKULA ULAŞIMDA KAZALAR

Tablo 31: Ulaşım Türü

Ulaşım türü	n	%
Tek başıma yürüyerek	120	75,0
Servis ile	24	15,0
Annem/ babam ile	16	10,0
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, % 75'i okula tek başına yaya olarak, % 15'i servis, % 10'u ise anne/ baba ile beraber okula gelmektedir. Öğrencilerin çoğu okula tek başlarına ve yaya olarak gelmektedir. Bu durum okul çevresinin öğrenciler açısından güvenli alanlar haline getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tablo 32: Okula Gelirken Trafik Kazası Yaşama

Trafik kazası	n	%
Evet, geçirdim	19	11,9
Hayır, geçirmedim	67	41,9
Hayır, çünkü trafik kuralarına dikkat ediyorum	74	46,2
Toplam	160	100,0

Öğrencilerin, yaklaşık % 12'si trafik kazası geçirdiklerini belirtmiştir. % 46,2 kurallara dikkat ettiği için trafik kazası geçirmediğini belirtmiştir. Yaklaşık % 42 ise hiç trafik kazası geçirmediklerini belirtmiştir. Trafik kazası geçiren öğrencilerin oranının yaklaşık % 12 gibi azımsanmayacak bir oran olduğu görülmektedir. Bu durum okul çevresinin öğrenciler için güvenli olmadığını göstermektedir.

Tablo 33: Okula Gelirken Yaşanan Trafik Kazalarının Nedenleri

Nedenler	n	%
Trafik ışıkları olmadığı için	25	5,2%
Yaya geçidi olmadığı için	39	8,1%
Üst geçit olmadığı için	28	5,8%
Trafik kurallarına dikkat edilmediği için	127	26,5%
Sürücüler çok hızlı araba kullandıkları için	138	28,8%
Sürücüler yayalara yol vermediği için	123	25,6%
Toplam	480	100,0%

Öğrencilerin, okula gelirken yaşanan trafik kazalarının yaklaşık % 29'u sürücülerin çok hızlı araba kullanmalarından, % 26,5 trafik kurallarına dikkat edilmediğinden, % 25,6 sürücülerin yayalara yol vermediğinden kaynaklandığı öğrencilerce belirtilmiştir. Yaya geçidinin olmaması % 8,1, üst geçidin olmaması yaklaşık % 6 ve % 5,2 trafik ışıklarının olmamasından dolayı trafik kazalarının yaşandığını belirtmiştir. Bir önceki soruda trafik kurallarına dikkat ettikleri için kaza yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruda ise, trafik kazalarının nedenlerini kolaylıkla cevapladıkları görülmektedir. Öğrencilerin trafik kazaları ve trafik kuralları hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Kaza kavramı öğrenci için sadece trafik kazası anlamına gelmektedir. Kazanın, aniden meydana gelen, yaralanmalara hatta ölümlere neden olabilen durum, olduğu bilgisine sahip olmadıkları görülmektedir. Arkadaşı ile çarpışma, düşme vb. yaralanmalar öğrenciler için kaza anlamına gelmemektedir. Trafik kazalarının % 54,4 gibi bir oranda ağırlıklı olarak sürücülerin hataları nedeniyle meydana geldiği belirtilmiştir. Öğrenciler tarafından sürücülerin yayalara yol vermemesi ve çok hızlı araba kullanmaları sürücülerin hataları olarak

ifade edilmiştir. Okula güvenli bir şekilde ulaşımın sağlanması için bu konuda önlem alınması gerekmektedir.

5.8. OKULLARDA YAŞANILAN KAZALAR İLE İLGİLİ Kİ-KARE TESTLERİ

Tablo 34: Okullarda Yaşanılan Kazalar ile Kazadan Korunma Konusunda Bilgilendirilme Arasındaki İlişkiyi Gösteren Ki-Kare Testi Tablosu

Okulda kaza geçirme x kazadan korunma hakkında bilgilendirilme		Kazadan Korunma Hakkında Bilgilendirilme		Toplam
		Evet, kaza nedir biliyorum	Hayır, kaza nedir bilmiyorum	
Okulda kaza geçirme	sayı	34	54	88
Evet geçirdim	Okul_kaza_geç	%38,6	%61,4	%100
	Kaza_bilgi	%69,4	%49,1	%55,3
Hayır geçirmedim	Sayı	15	56	71
	Okul_kaza_geç	%21,1	%78,9	%100
	Kaza_bilgi	%30,6	%50,9	%44,7
Toplam	Sayı	49	110	159
	Okul_kaza_geç	%30,8	%69,2	%100
	Kaza_bilgi	%100	%100	%100

Ki-Kare Testi	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,651[a]	1	,017
Continuity Correction[b]	4,859	1	,027
Likelihood Ratio	5,779	1	,016
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	5,615	1	,018
N of Valid Cases[b]	159		

Öğrencilerden, okulda kaza geçirenlerin % 61,4'ü kaza hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Okulda kaza geçirmemiş olmasına rağmen öğrencilerin yaklaşık % 79'u kaza hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Toplamda kaza hakkında bilgi sahibi olmayan öğrencilerin oranı % 69,2'dir. Öğrencilerin kaza tanımı yapamadıkları, kaza kavramını bilmedikleri görülmüştür. Kaza kavramı onlar için trafik kazası anlamını taşımaktadır. Kaza kavramını ve nasıl korunması gerektiğini bilmeyen bir öğrencinin kazadan korunması oldukça güçtür.

Okullarda yaşanılan kazaların nedenlerinden biri de kaza hakkında bilgi sahibi olunmamasıdır. Bu nedenler ankette yer alan okulda kaza geçirme ile kaza hakkında bilgi sahibi olunması soruları arasındaki ilişki durumu ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki-kare testi sonuçlarına göre Asymp. Sig. 0.017 değerine sahiptir. İstatistiksel anlamlılık için $p< 0,05$ değeri kabul edilmiştir. $0,017 < 0.05$ değerinden küçük olduğu için aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Kaza hakkında bilgi sahibi olunmaması okullarda yaşanan kazaların nedenlerinden olduğu görülmektedir. Böylelikle araştırmanın hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 35: Okullarda Yaşanılan Kazalar ile Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması Arasındaki İlişkiyi Gösteren "Ki-Kare Testi"

Okulda kaza geçirme x Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması		Yeterli Güvenlik Önlemi Alınması		Toplam
		Evet, alınıyor	Hayır, alınmıyor	
Okulda kaza geçirme	Sayı	31	57	88
Evet geçirdim	Okul_kaza_geç	%35,2	%64,8	%100
	Yeterli_güv_önlem	%67,4	%50,4	%55,3
Hayır geçirmedim	Sayı	15	56	71
	Okul_kaza_geç	%21,1	%78,9	%100
	Yeterli_güv_önlem	%32,6	%49,6	%44,7
Toplam	Sayı	46	113	159
	Okul_kaza_geç	%28,9	%71,1	%100
	Yeterli_güv_önlem	%100	%100	%100

Ki-Kare Testi	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,800[a]	1	,041
Continuity Correction[b]	3,145	1	,076
Likelihood Ratio	3,871	1	,049
Fisher's Exact Test			
Linear-by-Linear Association	3,776	1	,052
N of Valid Cases[b]	159		

Öğrencilerden, okulda kaza geçirenlerin yaklaşık % 65'i okulda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığını belirtmiştir. Okulda kaza geçirmemiş öğrencilerinde yaklaşık % 79'u okulda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığını belirtmiştir. Okulda yeterli güvenlik önlemi alınmadığını belirten öğrencilerin oranı ise % 71,1 gibi bir orandır.

Okullarda yaşanılan kazaların nedenlerinden biri de okullarda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmamasıdır. Bu nedenler ankette yer alan okulda kaza geçirme ile okulda yeterli güvenlik önlemi alınması soruları arasındaki ilişki durumu ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki-kare testi sonuçlarına göre Asymp. Sig. 0.041 değerine sahiptir. İstatistiksel anlamlılık için $p< 0,05$ değeri kabul edilmiştir. $0,041<0.05$ değerinden küçük olduğu için aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Böylelikle araştırmanın hipotezi doğrulanmıştır. Okullarda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması okullarda yaşanan kazaların nedenlerinden olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERELENDİRME

İş sağlığı ve güvenliği çok geniş bir alan olmasından ötürü çalışma güvenlik ve güvenlik kültürü ile sınırlandırılmıştır. Öğrencilerde iş sağlığı ve güvenliği, güvenlik ve güvelik kültürünü değerlendirmeye yönelik hazırlanan anket formu ile elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Verilerden elde edilen sonuçlara göre;

1. Öğrencilerin yarısından fazlası (% 55,6) okulda kaza geçirmiştir.
2. Bu kazaları çoğu (% 24,4) ilk kez yaşanmıştır. Ancak küçümsenmeyecek bir oran ile (yaklaşık % 22) 3 ve daha fazla kez kaza yaşanmıştır.
3. Kazaların çoğu okul bahçesinde, çarpışma sonucu ve arkadaşları yüzünden gerçekleşmiştir.

Bu sonuçlar okulların güvenli olmadığını göstermektedir. Okullar en kısa zamanda güvenli alanlar haline getirilmelidir.

Arkadaşı nedeniyle düşme, çarpışma, arkadaşlar arası kavgalar sonucu meydana gelen yaralanmalar öğrenciler tarafından kaza olarak değerlendirmemektedir. Öğrencilerin bunları kaza olarak görmemesi ise kaza kelimesinin ne anlama geldiğini bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Kaza kelimesi ile ilk akıllarına gelen kavram, trafik kazası olduğu gözlemlenmiştir. Kesici-delici alet yaralanmaları sadece okul kaynaklı bir nedenden gerçekleşmemektedir. Öğrencilerin evden getirdikleri bıçak gibi kesici aletlerden ötürü de gerçekleşmektedir. Bu konuda hem aileler hem de okul tarafından gereken önlemler alınmalıdır. Ebeveynlerinde güvenlik bilincine ve kültürüne sahip olmadıkları görülmektedir.

Ebeveynler, genel olarak kaza sonrası çocuklara sözlü uyarılarda bulunmaktadırlar. Kaza ve kazaların sonuçları hakkında çocuklarını uyarmadıkları ve önlem almadıkları araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Ailelerin bu konuda bilinçli olmaması onlarında güvenlik kültürüne sahip olmadıklarını göstermektedir.

Kazalarda ilkyardımın önemi tartışılmaz bir gerçekliktir. Öğrencilerin, % 75'i kaza yaşanması halinde hemen arkadaşına yardım edeceğini belirtmektedir. % 25'i ise öğretmenini çağıracağını belirtmektedir. Öğrencilerin basit yaralanmalarda arkadaşlarına yardım etmeleri olumlu bir davranış olmasına rağmen, daha ciddi yaralanmalarda yardım etmeleri ise daha kötü sonuçlara neden olabilmektedir. Öğrencilerin ilk yardım ve kazalarda neler yapılması gerektiği hakkında bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu okula tek başına yaya olarak gelmektedir. Bu nedenle okul çevresi de öğrenciler için güvenli hale getirilmelidir. Trafik kuralları ve trafik kazaları ile ilgili bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bunda belli aralıklarla trafik polislerinin okula gelip bu konuda öğrencilere bilgi vermesinin büyük etkisi bulunmaktadır.

Okullarda iş sağlığı ve güvenliğine dair uyarıcı, bilgilendirici levha, afiş gibi donanımlar bulunmamaktadır. Öğrencilerin yaklaşık % 72'si okulda donanım bulunmadığını belirtmiştir. Örnek gösterilen tek donanım yangın söndürme araç ve gereçleri olmuştur. Büyük olasılıkla bunların da kullanımı bilinmemektedir. Öğrencilerin yarısından çoğunun kaza yaşadığı düşünüldüğünde iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin donanım ve bilgilendirmenin önemi artmaktadır. Ayrıca var olan donanıma ilişkin bilgi sahibi olmak da ayrı bir önem taşımaktadır.

Öğrencilerin, % 38,8 hiç kavga etmediğini, % 35 sadece sözlü olarak kavga ettiklerini, % 26,2'si de kavgalarda birbirlerine fiziksel şiddet uyguladıkları belirtmektedir. % 71,2'si öğrenciler arası çıkan kavgalarda yaralanmalar olduğunu, % 28,8 ise yaralanmalar olmadığını belirtmektedir. % 32,6 düşme, % 32,3 kesici-delici alet yaralanması, % 18,2 başından yaralanma ve % 16,8'i ise kol-bacak kırılması sonucu yaralandıklarını belirtmektedir. Öğrenciler arası yaşanan kavgalarda ciddi yaralanmalar olmaktadır.

Öğrencilerin, yaklaşık % 59'u okulda kendini güvende hissetmediğini % 41,2 ise okulda kendini güvende hissettiğini belirtmiştir. Öğrencilerin okulu güvenli bulması durumu iş sağlığı ve güvenliği kapsamında bir güvende hissetme, okulun kazaların yaşanmadığı bir yer olduğu düşüncesinden değil; okulda arkadaşlarını ve öğretmenlerini tanıdıkları için okulu güvenli bulduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla

öğrencilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgilendirilmeleri kaçınılmaz bir gerçektir.

Öğrencilerin % 98,1'i iş sağlığı ve güvenliği dersinin olmadığını, % 92,5 iş sağlığı ve güvenliği dersinin olmasını istemektedir. Kalan % 7,5 ise ders olmamalı demektedir. Dersin olmasını istemeyen öğrencilerin yeni bir dersin ödev ve sınav anlamına geleceği düşüncesine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda önemli bir eksiklik olan iş sağlığı ve güvenliği dersinin bir taraftan bir gereklilik olarak ortada durduğu, ancak diğer taraftan öğrencilerin bu derse yönelik bir ilgilerinin olmadığını ileri sürülebilir. Bu durum güvenlik kültürü eksikliğini göstermektedir. Hem aile içi, hem okul içi eğitimle edinilecek olan bu kültür ile bu dersin gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır.

Öğrencilerin, % 85,6'sı okullarında iş sağlığı ve güvenliğine dair herhangi bir seminer/ panel düzenlenmediğini, % 14,4 ise seminer/ panellerin düzenlendiğini belirtmişlerdir. İş sağlığı ve güvenliğine dair herhangi bir panel veya seminer düzenlenmemiştir. İş sağlığı ve güvenliğinde eğitimin oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Okullarda düzenlenecek olan bu seminer/ paneller iş sağlığı ve güvenliği eğitimi için oldukça önemlidir. Konusunda uzman kişilerin vereceği eğitimler güvenlik kültürünün gelişmesini de sağlayacaktır.

Yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre; Okullarda yaşanılan kazaların nedenlerinden biri de kaza hakkında bilgi sahibi olunmamasıdır. Bu nedenler ankette yer alan okulda kaza geçirme ile kaza hakkında bilgi sahibi olunması soruları arasındaki ilişki durumu ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki-kare testi sonuçlarına göre Asymp. Sig. 0.017 değerine sahiptir. 0,017<0.05 değerinden küçük olduğu için aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Kaza hakkında bilgi sahibi olunmaması okullarda yaşanan kazaların nedenlerinden olduğu görülmektedir. Okullarda yaşanılan kazaların nedenlerinden biri de okullarda yeterli güvenlik önlemlerinin alınmamasıdır. Bu nedenler ankette yer alan okulda kaza geçirme ile okulda yeterli güvenlik önlemi alınması soruları arasındaki ilişki durumu ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Ki-kare testi sonuçlarına göre Asymp. Sig. 0.041 değerine sahiptir. Aralarında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Okullarda yeterli güvenlik

önlemlerinin alınmaması okullarda yaşanan kazaların nedenlerinden olduğu görülmektedir.

Okul kazalarının ayrıntılı bir biçimde raporlanması gerekmektedir. Okul kazaları hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunması kazaların önlenebilmesi için büyük önem taşımaktadır. İş sağlığı ve güvenliği bilincinin artırılması ve güvenlik kültürünün oluşturulması gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliğinde eğitimin önemi göz ardı edilmiştir. İş sağlığı ve güvenliğinin okullarda ders olarak müfredatta yer alması gerekmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği sadece hukuksal ve ekonomik olarak ele alınması gereken bir konu değildir. Çok boyutlu bir alan olduğu ifade edilmesine rağmen sosyolojik perspektiften değerlendirilmemektedir. Sosyolojik olarak ele alınması ve insan faktörünün göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Kazaların meydana gelmesinde toplumsal davranışların etkisi ve bunun iş sağlığı ve güvenliğindeki önemi göz ardı edilmemelidir. Kültürel açıdan bir değişme yaşanmadan bir güvenlik kültüründen söz etmek imkânsızdır. Bu da ancak toplumsal bir değişme ile sağlanabilecektir.

Toplumdaki kişiler farklı sosyal ortamlardan gelmiş olsalar dahi nihai olarak ortak kültürel değerleri paylaşmaktadırlar. Toplumsal kültür ile kişilerin güvenlik ile ilgili tutum ve davranışları arasında bir bağ mevcuttur. Toplumsal kültürdeki değişmeler ancak güvenlik davranışının değişmesine neden olabilir. Güvenlik kültürünün toplumun genelinde oluşturulması esastır. Kültürel bir değişim ise kısa sürede gerçekleşebilecek bir durum değildir. Bu nedenle erken yaşta okullarda verilecek olan iş sağlığı ve güvenliğine yönelik eğitimle güvenlik bilincinin ve kültürünün oluşturulması sağlanabilecektir.

Bu eğitimin erken yaşta okullarda verilmesi;

1. İş gücüne aktif katılım sağlayan kişilerin çalışma yaşamlarında güvenli davranışlarda bulunmalarını sağlayacaktır. Bu durum meydana gelen iş kazası oranlarının düşmesini sağlayacaktır. Çünkü Türkiye iş kazalarında Avrupa'da 1., Dünya'da ise 3. sırada yer almaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinde uluslararası mevzuatlara uygun kanun hazırlamanın iş kazalarını önlemede yeterli olmadığı

görülmektedir. Yaşanan kazaların % 90'ı insanların güvenlik kültürüne sahip olmamalarından dolayı güvenli olmayan davranışlarda bulunmalarından kaynaklanmaktadır.

2. Kişilerin güvenlik kültürüne sahip olmaları yaşamın her anında kişinin güvenli davranışlarda bulunmasını sağlayacaktır. İleriki yaşamlarında hem meslek yaşamında uygulayacak, hem de aile yaşamlarında bu kültürü kendi çocuklarına aktaracaklardır.

3. İş güvenliği kültürünün oluşturulması kolaylaşacaktır. Alacakları iş güvenliği eğitimini işin yapımı sırasında kaza ve hastalıklardan korunmak için uygulamada da kullanacaklardır. Kâğıt üzerinde kalan bir eğitim süreci olmayacaktır.

4. Okullarda erken yaşta kazandırılacak olan bu eğitimle, güvenlik kültürüne sahip olan öğrencilerin meslek lisesine gittiklerinde burada uygulama derslerinde güvenli davranışlar sergileyecekleri, iş kazalarından korunacakları düşünülmektedir.

5. Ülkemizdeki çocuk işçi oranlarına bakılarak, bu kültürün erken yaşta oluşturulmasının ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

6. İş sağlığı ve güvenliğindeki önlemek ödemekten ucuzdur anlayışından hareketle, güvenlik kültürünün oluşturulması ve gereken güvenlik önlemlerinin alınması iş kazalarında düşüşe neden olurken, ekonomik olarak da gelişmeyi sağlayacaktır. Kaza oranlarının düşmesi kaza sonrası tazmin oranını da düşürecektir. Bu durum ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren iki temel faktör ise o toplumun sahip olduğu sağlık ve güvenlik seviyesidir.

KAYNAKÇA

AKÖZEL, A. (2013). *İş Güvenliği Uzmanlarının Sınava Hazırlık Kitabı.* İstanbul: Gülmat Matbaası.

AKYÜREK, S. ; Koydemir, F.S. ;Topçuoğlu, E. M. (2015). *Türkiye'de Güvenlik Kültürü Düzeyi ve Bunu Etkileyen Toplumsal Kültür Öğeleri.*

https://www.academia.edu/24835055/T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_G%C3%9CVENL%C4%B0K_K%C3%9CLT%C3%9CR%C3%9C_D%C3%9CZEY%C4%B0_VE_BUNU_ETK%C4%B0LEYEN_TOPLUMSAL_K%C3%9CLT%C3%9CR_%C3%96GELER%C4%B0_Fatma_Serap_KOYDEM%C4%B0R (12.05.2019).

ARICI, K. (1999). *İşçi Sağlığı Ve İş Güvenliği Dersleri*. Ankara: Tes-İş Eğitim Yayınları.

AYDANOĞLU, E. (2014). *Sınıf Örgütleri Olarak Sendikaların Doğuşu*. Özgürlük Dünyası Dergisi. Sayı: 282. https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/282-sayi-242/835-sinif-orgutleri-olarak-sendikalarin-dogusu- (11.01.2019).

AYDIN, S. (2005). *Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası*. **(**3. Baskı) İstanbul: İKV Yayını. 15 Soruda 15 AB Politikası Serisi, No: 12.

BAKANLIKTAN EFE GENELGESİ: MEB'DEN İŞ GÜVENLİĞİNE YÖNELİK YENİ UYGULAMA. (2014, 20 Ağustos). Hürriyet.com.tr. http://www.hurriyet.com.tr/egitim/bakanliktan-efe-genelgesi-mebden-is-guvenligine-yonelik-yeni-uygulama-27039417. (20.10.2017).

BALKIR, Z. G. (2012). *İSG haklarının Korunması: İşverenin İSG Organizasyonu*. Sosyal Güvenlik Dergisi. Sayı: 1. Ankara.

BAŞESGİOĞLU, M. (2005). *Önsöz*. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını. Yıl: 5. Sayı: 26

BATUR, E. (2004). *Türküye'de İş Sağlığı ve Güvenliğinin İyileştirilmesi Projesi Başlatıldı*. . İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını. Yıl: 4. Sayı: 17.

BOZKURT, V. (2005). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. İstanbul: Aktüel Yayınları.

CANBAZ, S. ve Peksen.Y. (2005). *İş Sağlığı Ve Güvenliği Politikası Ve Güvenlik Kültüründe Sosyal Diyaloğun Rolü* . İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını. Yıl:5. Sayı: 25.

ÇAKIR, M. (2004). *Avrupa Birliği'nde İşçi sağlığı ve İş Güvenliği*. Türk Harb–İş Dergisi, Aralık 2004.

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI (ÇSGB). (2005). *Sağlık Gözetimi Rehberi*. İş Sağlığı Ve Genel Müdürlüğü. Ankara. http://www.isgip.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/11/isgip_saglik_gozetimi_rehberi1.pdf. (18.10.2018).

ÇİFTÇİ, B. (2016). *Türkiye'de Toplumsal Kültürün İş Güvenliği Kültürüne Etkisi*. Çalışma İlişkileri Dergisi. Sayı:2. Cilt:7. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/308081. (11.05.2019).

DANIŞ, İ. (2019). *Okul Çıkışında Otomobilin Çarptığı 8 Yaşındaki Hazal, Yaralandı.* https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/izmir/torbali/okul-cikisinda-otomobilin-carptigi-8-yasindaki-hazal-yaralandi-993805. (15.05.2019).

DEMİRCİOĞLU, M. (1997). *Karşılaştırmalı Hukukta Ve Türkiye'de İşçi Sağlığı Ve İş Yeri Hekimliği*. İş Hukuku Ve İktisat Dergisi 2. Sayı. Ankara: Kamu-İş Yayını.

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (WHO). (2011). Dış İşleri Bakanlığı. http://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa. (07. 04. 2018).

EKMEKÇİ, Ö. (2008). *Ana Hatlarıyla İSG Kanun Tasarısı Taslağı*. Çimento İşveren Dergisi. Sayı: 3. Cilt:22. https://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale131.pdf. (07.07.2018).

ERDEM, Y. (2004). *Sosyal İnsan, Sosyal Etkileşim Grup Yaşamı Kültür Ve Toplum Açısından İş Sağlığı Ve Güvenliği*. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını. Yıl: 4. Sayı: 17.

ERKAL, S. ve Yertutan, C. (2012). *Çocukların Okulda Kaza Geçirme Durumu Ve Okulda Kaza Geçirmelerini Önlemeye Yönelik Ebeveyn Davranışlarının İncelenmesi*. http://www. sdergi. hacettepe. edu.tr/sibelerkalcananyertutan. (10 Ocak, 2019).

GEREK, N. (1998). *Türkiye'de İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği*. Ankara: Türk Metal Sendikası Yayınları.

GEREK, N. (2008). *İş Sağlığı Ve İş Güvenliği.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.

GEREK, N. (2012). *Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Genel Görünümü.* Dilek Baybora (Ed). İş Sağlığı Ve Güvenliği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No:2664.

GÜRCANLI, E. (2013). *Okullar Çocuklarımız İçin Güvenli mi?* http://ilerihaber.org/yazarlar/emre-gurcanli/okullar-cocuklarimiz-icin-guvenli-mi/1576/. (17.02. 2019).

GÜRCANLI, E. (2015). http://guvenlicalisma.org/15720-okullar-cocuklarimiz-icin-guvenli-mi-emre-gurcanli (04.12.2018).

GÜVENLİ OKUL GÜVENLİ GELECEK PROJESİ (2018, 12 Eylül). İcisleri.gov.tr. https://www.icisleri.gov.tr/guvenli-okul-guvenli-gelecek-projesi. (02.03 2019).

ILO. (2015). *Philadelphia Bildirgesi*. ILO.org. https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_412361/lang--tr/index.htm. (18.11.2018).

ILO. (2018). *History Of The ILO*. https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/history/lang--en/index.htm. (07.02. 2018).

IŞIKLI, A. (1995). *Sendikacılık ve Siyaset*. Ankara: Öteki Yayınları. Cilt 2.

İLERİ, Ü. (2014). *İş Sağlığı Ve Güvenliği Önlemleri İle Sosyo-Ekonomik Sonuçları*. (1. Baskı). Ankara: Efil Yayınevi Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ.(1948). Unicankara.org. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf . (14.03.2019).

İŞ GÜVENLİĞİ NEDİR. (2019). https://www.isgnedir.com/is-guvenligi-nedir/. (20.04.2019).

İŞTE MEB'İN, 100 GÜNLÜK EYLEM PLANI. (2018, 3 Ağustos). Hürriyet.com.tr. www.hurriyet.com.tr/egitim/iste-mebin-100-gunluk-eylem-plani-40917579. (13. 01. 2019).

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU (İSGK). (2012). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6331.pdf. (12.10.2018).

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MÜFREDATA GİRİYOR, İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN EĞİTİME ENTEGRASYONU PROTOKOLÜ (2019, 10 Ocak). Meb.gov.tr. https://www.meb.gov.tr/is-sagligi-ve-guvenligi-mufredata-giriyor/haber/17824/tr. (12.01.19)

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN TARİHÇESİ-SORULAR 2.(2018). https://www.calismamevzuati.com/2018/08/is-sagligi-ve-guvenliginin-tarihcesi/. (07.05.2019).

KABAKÇI, M. (2009). *Avrupa Birliği Ve İş Hukukunda İşverenin İSG İle İlgili Temel Yükümlülükleri Ve Türk Mevzuatının Uyumu*. İstanbul: Beta Yayınları.

KARADURMUŞ, S. (2006). *İş Sağlığı Ve Güvenliğinim Eğitime Entegrasyonu İyi Uygulama Örnekleri*. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını. Yıl: 6. Sayı:30.

KAYA, A. (2014). *Efe Boz Davası'nda Gerekçeli Karar.* http://www.hurriyet.com.tr/gundem/efe-boz-davasinda-gerekceli-karar-26534431. (04.01.2018).

KILKIŞ, İ. (2016). *İş Sağlığı Ve Güvenliği*. (2. Baskı). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım.

KÜÇÜK SALİH SON YOLCULUĞUNA UĞURLANDI. (2013). http://www.aydin24haber.com/kucuk-salih-son-yolculuguna-ugurlandi-8048h.htm. (02.03.2018).

MALİNOWSKİ, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi.* Hüseyin portakal (Çev). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

MARSHALL, G. (1997). *Sosyoloji Sözlüğü*. O. Akınhay ve D. Kömürcü (Çev). İstanbul: Bilim Ve Sanat Yayınları.

MEB (2014). İş Sağlığı Ve Güvenliği 2014/16 Sayılı Genelge (2014/16). Mevzuat.meb.gov.tr. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1705.pdf. (02.03.2018).

MEB(2018). Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması 2018/10 Sayılı Genelge (2018/10). Mevzuat.meb.gov.tr. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1935.pdf. (11.02.2019).

OKULDA BAŞINA MERMER DÜŞTÜ. (2012). Cnnturk.com. https://www.cnnturk.com/2012/turkiye/11/03/okulda.basina.mermer.dustu/683058.0/index.html . (11.12.2018).

OKULDA FACİA: YÜZÜNDEN YARALANDI, BACAĞI KIRILDI.(2016). Cnnturk.com. https://www.cnnturk.com/turkiye/okulda-facia-yuzunden-yaralandi-bacagi-kirildi. (11.12.2018).

OKUL KAZALARINDA HER YIL EN AZ 20 ÖĞRENCİ ÖLÜYOR. (2018). https://www.ntv.com.tr/video/egitim/mimarlik-ogrencileri-calisma-asamasinda-nelere-onem-vermelidir%2cRzHqz13CMkmyOTFA8bPWqA. (18.04.2019).

ÖZCEBE, H. (2005). *Çocuk Ve Kazalar*. III. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Bildiri Özetleri. Sosyal Pediatri Dergisi Özel Sayısı.

SGK.(Sosyal Güvenlik Kurumu). *2008-2013 SGK İstatistik Yıllıkları* . http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari. (13.02.2019).

SİPAHİ, İ. (2002). *AB'ye Adaylık Sürecinde İşçi sağlığı ve İş Güvenliği*. İşveren Dergisi, TİSK Yayını Mayıs http://www.tisk.org.tr/isveren. asp?id=31. (10.04.2018).

TUNCAY, C. (2008). *ILO ve AB Normları Işığında İSG Kanunu Tasarısı Taslağı'nın Değerlendirilmesi*. Sicil Dergisi. Mess Yayını. Sayı:12. https://www.mess.org.tr/media/files/6331_XW1BOXYI2P12.pdf. (09.10.2018).

TÜRKİYE İNŞAAT SANAYİCİLERİ İŞVRENLERİ SENDİKASI (İNTES). (2006). *İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Önemi*. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını. Yıl: 5. Sayı: 25.

TÜRKİYE METAL SANAYİCİLERİ SENDİKASI (MESS). (2009). *AB Bilgi Köprüleri Programı AB Perspektifinde İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü Projesi*. http://www.mess.org.tr/tc.asp?icid=664. (02.01.2018).

WHO. (2019a). *Who Remains Firmly Committed To The Principles Set Out İn The Preamble To The Constitution*. Who.int. https://www.who.int/about/who-we-are/constitution.WHO. (2019b). *What We Do*. Who.int. https://www.who.int/about/what-we-do. WHO. (2019c). *Occupational Health*. Who.int. https://www.who.int/topics/occupational_health/en/. (20.01.2019).

YAĞIMLI, M. (2017). *İş Sağlığı Ve Güvenliği*. (1. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

YILMAZ, F. (2009). *Avrupa Birliği Ve Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliği: Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliği Kurullarının Etkinlik Düzeyinin Ölçülmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.

YILMAZ, G. (2003). *İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihi Gelişimi*. http://www.isguvenligi.net/index.php?option=com_content&task=view&id=53&Itemid=99999999 . (30.10.2017).

YILMAZ, Ö. H. (2012). *İşyeri Hekimliğinde İnsan Gücü Planlaması İçin İş Analizi ve Simülasyon Yaklaşımı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı.

YİĞİT, A. (2011). *İş Sağlığı Ve Güvenliği*. (2. Baskı). Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.

EKLER

EK 1:

DİYARBAKIR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ İZNİ

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 30769799-604.02-E.9419913 13.05.2019
Konu : Araştırma İzni (Ferda ÖZ)

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017/25 Nolu Genelgesi

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ferda ÖZ'ün **"Okullarda İş Sağlığı ve Güvenliği Diyarbakır Örneği"** konulu tez çalışmasını İlimizin Yenişehir İlçesine bağlı İnönü Ortaokulunda uygulama isteği 09.05.2019 tarihli dilekçesinde belirtilmektedir.

Söz konusu araştırma çalışmasının kurum müdürünün gözetiminde ve sorumluluğunda gönüllülük esasına bağlı olarak, 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Metin DİREK
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
<...>

Doç Dr. Feysel TAŞÇIER
İl Milli Eğitim Müdürü

Eki:
1-Araştırma Değerlendirme Formu
2-Tez Önerisi
3- Anket Çalışması

Adres: Şehitlik Mahallesi, Mehmet Akif Ersoy Blv. Eski Eğitim Fakültesi, 21010 Şehitlik / Yenişehir/Yenişehir/Diyarbakır
Elektronik Ağ:
e-posta: stratejigelistirme21@meb.gov.tr

Bilgi için: Yeşim YALI
Tel: 0 (412) 322 22 35
Faks: 0 (412) 322 22 48

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden a829-a81c-373a-92fe-229c kodu ile teyit edilebilir.

EK 2:OKULLARDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE DAİR

ANKET FORMU

Değerli Öğrenciler,

Bu anket, Diyarbakır İli'ndeki okullarda iş sağlığı ve güvenliğine dair hazırlanacak olan yüksek lisans tezine veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerle yapılacak olan bu ankette sizden alınan bilgiler, yalnızca araştırma amaçları doğrultusunda kullanılacak, etik ilkelere bağlı kalınacaktır. Araştırmaya sağlayacağınız değerli katkı ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Ferda ÖZ
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Tarih:_____

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: Kadın [ ] Erkek [ ]

2. Yaşınız:

3. Okuduğunuz sınıf: 5 [ ] 6 [ ] 7 [ ] 8 [ ]

4. Annenizin yaşı:

5. Annenizin eğitim durumu:

Okuma yazma bilmiyor [ ] Okuma yazma biliyor [ ] İlköğretim [ ]

Ortaöğretim [ ] Yüksekokul [ ] Lisans [ ] Lisansüstü []

6. Annenizin mesleği:

7. Babanızın yaşı:

8. Babanızın eğitim durumu:

Okuma yazma bilmiyor [ ] Okuma yazma biliyor [ ] İlköğretim [ ]

Ortaöğretim [ ] Yüksekokul [ ] Lisans [ ] Lisansüstü [ ]

9. Babanızın mesleği:

10. Aile yapınız nasıldır?

[ ]Anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile

[ ]Anne- baba, çocuklar ve dede, nine, amca v.b kişilerden oluşan geniş aile

[ ]Anne-baba boşanmış(ayrılmış), annem ile yaşıyorum

[ ]Anne-baba boşanmış(ayrılmış), babam ile yaşıyorum.

11. Aile geliriniz ne kadardır?

_____

12. Kardeş sayınız?

13. Okulda kaza geçirdin mi? [ ] Evet, geçirdim. [ ] Hayır, geçirmedim.

14. Okulda kaç kez kaza geçirdin? 1 kez[ ] 2 kez [ ] 3 ve daha fazla [ ]

15.Ne tür bir kaza geçirdin? (farklı türde kazalar geçirdinizse buna göre diğer seçenekleri işaretleyebilirsiniz)

[ ]Yüksekten düşme [ ]Merdivenden düşme [ ] Okul bahçesinde kaza geçirdim

[ ]Kesici-delici alet yaralanması [ ] Laboratuarda [ ]Arkadaşım yüzünden

[ ]Sınıfta yaralandım(_____) [ ]Tuvalette [ ]Spor salonunda

[ ]Çarpışma sonucu (kişi ya da sıra, masa, kapıya çarpma)

16. Kaza geçirdiğinde sana ilk kim yardım etti?

[ ]Arkadaşım [ ] Öğretmenim [ ]Sağlık görevlileri [ ]Kimse yardım etmedi

17. Okulda geçirdiğin kazadan dolayı hastaneye gittin mi?

[ ]Evet gittim. [ ] Hayır, gitmedim.

18. Kazalar ile ilgili evde annen ya da baban seni uyarır ya da herhangi bir önlem alır mı?

[ ]Evet uyarır. Dikkatli olmamı söyler [ ]Hayır.

19. Arkadaşın kaza geçirirse ne yaparsın?

[ ]Hemen ona yardım ederim. [ ]Öğretmenimi çağırırım.

20. Okulda kaza sonrası önlemler alındı mı?

[ ]Evet, alındı.

[ ]Hayır, alınmadı.

21. Okulda kaza sonrası önlem alındıysa, ne tür önlemler alındı?

22. Sence okulunda yeterli güvenlik önlemleri alınıyor mu?

[ ]Evet, alınıyor. [ ]Hayır, alınmıyor.

23. Okulda yabancı kişilere karşı güvenlik önlemleri alınıyor mu?

[ ]Güvenlik önlemleri alınıyor, yabancı kişiler kolayca okulumuza giremez.

[ ]Hayır, yeterli güvenlik önlemi alınmıyor. İsteyen okula girip çıkabilir.

24. Kaza hakkında, nasıl korunmanız öğretmenler sizleri bilgilendiriyor mu?

[ ]Evet, kaza nedir biliyorum.

[ ]Hayır, kaza nedir bilmiyorum

25. Nöbetçi olduğun gün nöbetçi öğretmen/ idareci(müdür yardımcısı) sana görevlerini yani nöbet sırasında neler yapman gerektiği hakkında bilgi veriyor mu?

[ ]Nöbet tuttuğum yerden ayrılmamamı söylüyor.

[ ]Hayır, bir şey söylemiyorlar.

[ ]Önemli bir durum olduğunda ilk nöbetçi öğretmen/ idareciye haber vermemi söylüyorlar.

26. Nöbetçi olduğun zamanlarda kaza yaşanırsa ne yaparsın?

[ ]Nöbetçi öğretmen/ idareciyi (müdür yardımcısı) çağırırım.

[ ]Kendim yardım ederim.

27. Acil bir durum olduğunda (deprem, yangın v.b.) ne yaparsın?

[ ]Hemen dışarı koşarım.

[ ]Bir şey yapmam.

[ ]Öğretmenimi dinler, ne yapmamızı isterse onu yaparım.

28. Okulundaki acil çıkış kapılarının yerini biliyor musun? [ ]Evet []Hayır

29. Okula nasıl geliyorsun? [ ]Tek başıma yürüyerek [ ]Servis ile

[ ]Annem/ Babam beni okula getiriyor.

30. Okula gelirken hiç trafik kazası geçirdin mi?

[ ]Evet, trafik kazası geçirdim. [ ]Hayır, trafik kazası yaşamadım.

[ ]Hayır, yaşamadım. Çünkü trafik kurallarına dikkat ediyorum.

31. Okula gelirken yaşanan, trafik kazalarının nedenleri nelerdir? (birden çok seçenek işaretleyebilirsin)

[ ]Trafik ışıkları olmadığı için [ ] yaya geçidi olmadığı için [ ]üst geçit olmadığı için

[ ]Trafik kurallarına dikkat edilmediği için [ ]sürücüler çok hızlı araba kullandıkları için

[ ]Sürücüler yayalara yol vermediği için

32. Okulda güvenlik, sağlık ya da kazalarla ilgili afiş, levha gibi uyarıcı araç- gereç (materyaller) var mı?

[ ]Evet [ ]Hayır

33. var ise bunların ne anlama geldiğini biliyor musun? [ ]Evet [ ] Hayır

34. Arkadaşlarınla kavga ediyor musun? [ ] Sözlü olarak kavga ediyoruz

[ ] Hayır, hiç kavga etmiyorum [ ] Fiziksel şiddet olan kavgalar ediyoruz

35. Öğrenciler arasında çıkan kavgalarda, yaralanmalar oluyor mu?

[ ]Evet [ ]Hayır

36. Çıkan bu kavgalarda ne tür yaralanmalar oluyor?

[ ]Düşme [ ]Başından yaralanma [ ]kesici- delici alet yaralanması (bıçak gibi)

[ ]Kol- bacak kırılma

37. Okulda kendini güvende hissediyor musun? [ ]Evet [ ]Hayır

38. İş sağlığı ve güvenliği dersiniz var mı? [ ]Evet [ ]Hayır

39. İş sağlığı ve güvenliği dersi olmalı mı? [ ]Evet [ ]Hayır

40. Sağlık ve güvenlik ile ilgili öğrencileri bilgilendirmek ve eğitmek amaçlı seminer, panel düzenleniyor mu?

[ ]Evet [ ]Hayır